

ГРАД БЕОГРАД
ГРАДСКА УПРАВА ГРАДА БЕОГРАДА
СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА ЗАШТИТУ
ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
V-01 Број:401.1-109/20
30.11.2022. год.

ИЗВЕШТАЈ О ЈАВНОМ И ПОНОВЉЕНОМ ЈАВНОМ УВИДУ У НАЦРТ СТРАТЕГИЈЕ УТИЦАЈА КЛИМАТСКИХ ПРОМЕНА НА ИНТЕРАКЦИЈУ ЕКОСИСТЕМСКИХ УСЛУГА У КОРИШЋЕЊУ И УПРАВЉАЊУ ШУМСКИМ РЕСУРСИМА БЕОГРАДА

Секретаријат за заштиту животне средине је на основу Закључка Градоначелника града Београда број 404-5217/20-Г од 03.09.2020.године закључио уговор V-01 број 401.1-109/20 са Институтом за шумарство за израду „Стратегије утицаја климатских промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумским ресурсима Београда“, а након спроведеног поступка јавне набавке број 3/20.

У складу са Законом о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС“ бр 30/18) и Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС“ бр 135/04 и 88/10) Секретаријат за заштиту животне средине је дана 17.01.2022.године, на сајту града Београда www.beograd.rs, у рубрици Градски огласи, огласио Јавни увид у Нацрт стратегије са Извештајем о стратешкој процени утицаја на животну средину Стратегије. Јавни увид је одржан у периоду од 18.01. до 07.02.2022.године. Заинтересована јавност је извршила увид у садржај наведених докумената. Мишљења, примедбе и предлоге о Нацрту стратегије са Извештајем о стратешкој процени утицаја на животну средину заинтересована јавност је доставила Секретаријату за заштиту животне средине у року одређеном за Јавни увид, на email beoeko@beograd.gov.rs и на strategijaekosistemskeusluge@gmail.com.

У складу са чл. 18. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС“ бр 135/04 и 88/10), Секретаријат за заштиту животне средине, је уз дописе под бројем V-1 број 401.1-109/2020 од 03.12.2021.године упутио наведени Нацрт извештаја заинтересованим институцијама, предузећима и надлежним органима на мишљење: Секретаријату за заштиту животне средине- Сектор за управљање заштитом животне средине, Агенцији за заштиту животне средине, Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде, ЈП „СрбијаШуме“, Шумарском факултету-Универзитет у Београду, ЈКП „Зеленило Београд“, Заводу за заштиту животне средине и Министарству за заштиту животне средине. Горе наведене институције, предузећа и надлежни органи су Секретаријату за заштиту животне средине осим Мишљења на Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину доставили и коментаре и примедбе на Нацрт стратегије. Обрађивач Стратегије, је све релевантне примедбе уважио и унео у Нацрт стратегије. У прилогу овог документа су **коментари и одговори (прилог 1)**.

У току јавног увида у предметни Нацрт стратегије су достављене мишљења, примедбе и предлози. Имајући у виду да је достављен велики број мишљења, примедби и предлога који захтевају обимне корекције документа, као и мишљења које су доставили имаоци јавних овлашћења путем дописа Секретаријат за заштиту животне средине је проценио да је неопходно да се Нацрт стратегије врати обрађивачу на дораду и да се исти након дораде поново стави на јавни увид заједно са Извештајем о стратешкој процени утицаја на животну

средину. Такође, одлучено је и да се током поновљеног јавног увида организује и јавна презентација како би заинтересована јавност имала могућност да се боље упозна са Нацртом стратегије и извештаја, као и да постави директна питања обрађивачу.

Дана 11.10.2022.године, на сајту града Београда www.beograd.rs, у рубрици Градски огласи, оглашен је Поновљени јавни увид у Нацрт стратегије са Извештајем о стратешкој процени утицаја на животну средину Стратегије. Поновљени јавни увид је одржан у периоду од 11.10. до 26.10.2022.године.

Такође, у оквиру поновљеног јавног увида, дана 19.10.2022.године је одржана јавна презентација Нацрта стратегије и Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину, у Великој сали на 20.спрату, у згради градске управе, улица Краљице Марије 1, у периоду од 12 до 15:30 часова. Јавној презентацији су присуствовали представници ЈКП „Београдски водовод и канализација“, ЈП „СрбијаШуме“- ШГ Београд, Секретаријата за заштиту животне средине, Планинарског савеза Србије, Института за економику пољопривреде Београд, УГ Удружење пчелара. У току јавне презентације као и након исте развила се дискусија и обрађивач је дао одговоре и појашњења на сва постављена питања. Није било конкретних предлога и коментара на основу који би требало кориговати предметни Нацрт стратегије и Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину.

У току јавног увида у предметни Нацрт стратегије и Извештај достављене су примедбе од физичког лица, Удружења Младих Београда и Народне странке. Секретаријат за заштиту животне средине доставио је обрађивачу Стратегије примедбе. Релевантне примедбе су уважене, а неосноване су одбачене уз образложење. У прилогу овог документа су **примедбе и одговори (прилог 2)**.

Извештај о учешћу заинтересованих органа и организација и јавности у јавни и поновљени јавни увид у Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину Стратегије утицаја климатских промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумским ресурсима, је саставни део овог извештаја. **(прилог 3)**

Стратегија заједно са Извештајем о стратешкој процени утицаја на животну средину се може упутити у даљу процедуру (Скупштини града Београда на усвајање).

Прилог:

1. Коментари и одговори заинтересованих институција, предузећа и надлежних органа на Нацрт стратегије
2. Примедбе и одговори са јавног и поновљеног јавног увида
3. Извештај о учешћу заинтересованих органа и организација и јавности у јавни и поновљени јавни увид у Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину Стратегије утицаја климатских промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумским ресурсима Београда

Заменик начелника Градске управе
Града Београда
Секретар Секретаријата

Ивана Вилотијевић

Прилог 1

Коментари и одговори заинтересованих институција, предузећа и надлежних органа на Нацрт стратегије

Давалац коментара: ЈКП „Зеленило-Београд“

Коментар 1: Приликом учешћа у радионици „Вредновање екосистемских услуга“ презентоване су потешкоће и изазови са којима се сусрећемо у редовном газдовању, а који су битни за пружање екосистемских услуга – континуирано смањење површина под шумама, сушење шума и друго. Такође указано је на непостојање адекватне валоризације стабала у шумама кроз вредновање екосистемских услуга које оне пружају и на значају и могућностима решавања ове проблематике. Достављени су и сви расположиви подаци о интензитету сушења шума. Ипак, тема валоризације стабала кроз валоризацију екосистемских услуга, као важан сегмент заштите шума – није уврштен у Нацрт стратегије.

Одговор: Екосистемске услуге су вишеструке користи које екосистеми пружају људима кроз директни и индиректни допринос екосистема људском благостању, представљене кроз три секције: обезбеђивања, регулације и одржавања, и културних услуга. Као што је написано Стратегија утицаја климатских промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумским ресурсима Београда треба да омогући препознавање и вредновање екосистемских услуга, као и њихове промене кроз време услед незаустављивих климатских промена које иду у правцу глобалног загревања атмосфере, али у контексту управљања шумским ресурсима Београда, где је значајно свако стабло, али из разумљивих организационих и утилитарних разлога посматра се шума као целина и врши валоризација шуме.

Оцењивање појединих стабала јесте потребно у контексту валоризације места где је позиционирано стабло због процене вредности стабла, значајно у случајевима да стабла која имају позицију са добрим рента положајем заслужују и већу оцену (да ли се налази ван парка, појединачно стабло у заштитној шуми, у дрвореду, парк – шуми.). Ту свакако треба валоризовати законом заштићене групе стабала или појединачно заштићено стабло, амбијентално вредне скупине дрвећа у парк – шуми, стабло или групе стабала изузетне амбијенталне вредности у дрвореду.

Валоризација појединог стабла у шуми врши се на основу више критеријума, и то: 1) општег стања; 2) здравственог стања и 3) процене урбанистичке одлуке. На основу наведених параметара, осим оцене биојединке, могуће је извршити и процену вредности појединачног стабла и групе стабала.

Опште стање оцењује се на основу више параметара за свако стабло (дендро врсте, места где се налази стабло; -парк, дрворед, парк – шума, изгледа дебла, изгледа крошње и прсног пречника стабла).

Оцена здравственог стања односи се на фитопатолошке појаве, оштећења од инсеката, механичка и физиолошка оштећења на листу, тј. четинама, стаблу, кори и гранама стабла.

Оцена урбанистичке одлуке је веома важан сегмент. Вредност стабла сигурно није садржана само у вредности дрвне масе, јер стабло има своју естетску и амбијенталну вредност, која је представљена кроз оцену општег стања. Међутим, у случајевима када постоје захтеви или потреба да се мења

намена одређеног простора, предложићемо да се ради и оцена урбанистичке одлуке као део екосистемске услуге одржавања и регулације. Ова оцена представља процену између стварних потреба и жеља и одређених интереса који, по свом значају, могу бити конфликтни (инвестирање у изградњу нових објеката или инфраструктуру, насупротив очувању зелених површина) или компатибилни (када се доноси одлука о реконструкцији, конзервацији или подизању новог парка на месту старог).

Да би се утврдила важност, специфична тежина у хијерархији наведених параметара код доношења управљачких одлука, предложићемо да се посебним оперативним планом конкретизују методе валоризације, користећи вишекритеријумску анализу и метод скаларног оцењивања стабала, али у наведеним случајевима.

Оперативним планом потребно је дефинисати да ли ће се валоризација по наведеним принципима извршити у оквирима секције културних екосистемских услуга и/или оквиру секције регулаторних екосистемских услуга. Оцена урбанистичке одлуке била би обрађена у оквиру секције обезбеђивања.

Свакако, овај предлог је вредан пажње и у складу је са договореним.

Предлог за решење: Убачено у текст код посебног циља 10. Развој мониторинга о утицају климатских промена на стање екосистемских услуга, под бројем 10.5 Валоризација стабала у шумама кроз вредновање екосистемских услуга.

Коментар 2: У сегменту Нацрта стратегије, делу о очувању и унапређењу постојећих шумских површина и њиховом проширењу кроз очување биодиверзитета као елемента екосистемских услуга, сматрамо да је неопходно предвидети додатно учешће људских ресурса, уско специјализованих професија и свих образовања, поред укључивања капацитета комуналних инспекција, које, на жалост имају врло мало надлежности над шумама.

Одговор: Прихвата се предлог, број новозапослених је са 2, повећан на 4.

Предлог за решење: Унета је измена у документ.

Коментар 3: Примедбе које се односе на тачност података. Унети тачан назив ЈКП „Зеленило-Београд“

Одговор: Унето.

Предлог за решење: Унета је исправка у документ.

Коментар 4: Закон о заштити природе – унети последњу измену Закона 71/21 која недостаје на више места.

Одговор: Извршена је допуна текстом новог закона.

Предлог за решење: Унета је измена у тексту.

Давалац коментара: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде

Коментар 1: Указујемо на члан 11. Закона о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС“ бр. 20/2018) којим се дефинисан појам стратегије. С обзиром да климатске промене већ утичу на шумске системе термини „адаптација“ или „митигација“ били би прикладнији, те с тим у везу потребно је кориговати текст Стратегије.

Одговор: Предмет ове Стратегије нису само мере адаптације и митигације, него утицај климатских промена на екосистемске услуге, што је дефинисано у самом називу Стратегије.

Предлог за решење: Нема потребе вршити исправку у тексту документа

Коментар 2: У поглављу „Тренутно стање шумских ресурса, екосистемских услуга и визије стратегије“ подаци се не могу сматрати тренутним стањем јер се заснивају на „Типологији предела Београда“ која је условљена 2008. године, а од тада су се десиле многе промене, пре свега у климатском смислу.

Одговор: Типологија предела Београда је усвојена 2008. године, али су подаци о стању екосистемских услуга обрађени за стање 2021. године. Типологија предела представља само основ за просторне разлике констатоване на подручју Београда и због карактеристика сваког предела понаособ условљава и разлике у екосистемским услугама.

Предлог за решење: Нема потребе вршити исправку у тексту документа

Коментар 3: Указујемо на члан 17. Закона о шумама („Службени гласник РС“ бр. 30/2010, 93/2012, 89/2015 и 95/2018 – др. Закон) којим су установљене шумске области. У складу са наведеним, термин „шумско подручје“ као такав више не постоји и неопходно га је заменити са термином „шумска област“.

Одговор: У посебном циљу 1. Развој туристичких и рекреативних активности формираних на потенцијалима екосистемских услуга, под тачком 1.7 шумска подручја су замењена са у подручјима под шумом.

Предлог за решење: Извршена измена у документу

Коментар 4: У поглављу „посебни стратешки циљеви“, посебан циљ 2, указујемо да су термини „адаптација“ и „прилагођавање“ синоними, те је неопходно одредити се за један термин.

Одговор: У питању је штампарска грешка. У тексту је требало да стоји Адаптација и ублажавање, тако да је термин прилагођавање замењено термином ублажавање.

Предлог за решење: Извршена измена у тексту документа

Коментар 5: У табели, посебан циљ 2. Адаптација и прилагођавање последица климатских промена на екосистемске услуге, тачка 2.4. Израда и тестирање концепта „Природи блиског газдовања“ је сувишно, пошто Управа за шуме као орган државне управе израђује Упутства за газдовање газдинским типовима који ће бити обавезујућа за државне и приватне шуме на

територији Републике Србије, те сматрамо да ову тачку треба обрисати. Нацрт Упутства за газдовање шумама Србије налази се на сајту Управе за шуме.

Одговор: Тачка је обрисана.

Предлог за решење: Извршена је измена у тексту.

Коментар 6: У тачки 2.6. неопходно је обрисати Управу за шуме јер Управа за шуме не производи садни материјал. Ово је повезано и са тачком 2.5.

Одговор: Прихвата се

Предлог за решење: Избачена Управа за шуме у тачкама 2.5 и 2.6.

Коментар 7: У табели, посебан циљ 5. Очување постојећих шумских површина и њихово проширење кроз очување биодиверзитета као елемента екосистемских услуга, тачка 5.2 неопходно је обрисати Управу за шуме јер се Управа за шуме не бави валоризацијом приватних шума ради утврђивања обима и метода пошумљавања, док у тачки 5.4 неопходно је обрисати такође Управу за шуме, јер реконструкција Арборетума шумских врста дрвећа на Шупљој стени није у надлежности Управе за шуме.

Одговор: Прихвата се

Предлог за решење: Избачена Управа за шуме у тачкама 5.2 и 5.4.

Коментар 8: У табели посебни циљ 9. Обезбеђење, унапређење стања и одрживог коришћења популације аутохтоних врста и заједница ловних и рибљих ресурса, као и заштита биодиверзитета пчела, птица, дивљих животиња и риба, тачка 9.2 није јасно дефинисано шта подразумева „спречавање деградације и смањење површина под стаништима погодних за живот дивљих животиња“.

Одговор: Усваја се. Додато је „Стварање услова за спречавање деградације и смањење површина под стаништима погодних за живот дивљих животиња.“

Предлог за решење: Извршена измена у тексту документа

Коментар 9: У тачки посебни циљ 11. Укључење екосистемских услуга у стандарде газдовања шумама, тачка 11.1 неопходно је избрисати Управу за шуме јер мере и активности нису јасно дефинисане, док је у тачки 11.3 неопходно уврстити Министарство финансија као неодложно министарство. Такође указујемо да постоји Закон о накнадама за коришћење јавних добара („Службени гласник РС“ бр. 95/2018,49/2019, 86/2019 – усклађени дин. изн. 156/2020 – усклађени дин. изн. и 15/2021 – доп. усклађених дин. изн.) којим су ове мере већ дефинисане.

Одговор: Избрисана је Управа за шуме, додато Министарство финансија. Наплата накнада за коришћење јавних добара је делом коришћено у методологији процене вредности екосистемских услуга.

Предлог за решење: Извршена измена у тексту документа

Коментар 10: У поглављу 3.1.1.2 Материјали није наведен извор података о износу укупне вредности техничког и огревног дрвета у шумама Београда, као ни за укупну вредност генетичких ресурса.

Одговор: Прихвата се. Вредност техничког и огревног дрвета добијена је на основу документације корисника шума. Укупна вредност генетичких ресурса добијена је методом замене трошкова.

Предлог за решење: Извршена допуна у тексту документа

Давалац коментара: Шумарски факултет

Коментар 1: Кома ће оваква Стратегија користити када секторску проблематику из области шумарства много професионалније и савременије третирају Закон о шумама и установљени плански документи из те области. Планови развоја за шумске области се везују за принцип /начело одрживости, вишефункционалности шумских екосистема (што је само старија али не и мање вредна интерпретација услуга екосистема), поштујући саавремене принципе шумарске струке који подржавају адаптивност и природи блиског газдовања"

Одговор: Ова Стратегија је локалног карактера и односи се искључиво на шумске екосистеме Београда. Користиће је ЈП „Србијашуме – ШГ Београд“ и други управљачи, корисници и власници шума на територији града. Стручњаци ЈП „Србијашума“ су активно учествовали у изради Стратегије.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 2: Може се приметити да није узета у обзир Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године (Службени гласник РС", број 47 од 28. ју а 2019) што говори о неузимању у обзир основног истраживачког поступка, на основу ког се формира и методологија, а то је контекст истраживања тј. карактер урбаног предела. У садржају процене стања се не говори о степену изграђености и тенденцијама ширења изграђене средине и припадајуће инфраструктуре (нпр. Београдски метро). Може се констатовати да многе наведене Стратегије, које су коришћене при изради документа, изван су временског мандата, а многи закони нису разматрани (нпр. Закон о заштити земљишта).

Одговор: У Стратегији одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030 године шумарство и шуме се помињу са аспекта: (1)Заштите биодиверзитета где се помиње благи пораст укупних површина заштићених природних добара (око 7%) и пораст површина под шумом; (2) Негативан тренд испољен је у здравственом стању шума. (3) констатације да је услед климатских промена дошло је до драстичног повећања исушивања дрвећа у шумама и повећања штете од елементарних непогода. У стратегији одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030 године, помиње се проблем да спонтани и неконтролисани урбани раст и ширење грађевинских подручја, уз екстремно неефикасно коришћење грађевинског земљишта и прекомерну конверзију пољопривредног и шумског земљишта. Са тог аспекта предлажу се у тој стратегији одговарајуће мере у циљу смањења ерозије и очувања биодиверзитета урбаних подручја.

У припреми Стратегије утицаја климатских промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумским ресурсима Београда, извршен је увид и у горе поменути стратешки докуменат, али није унет у списак литературе.

У Стратегији одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030 године се помиње потреба за прилагођавањем на климатске промене и успостављање система реаговања у ризичним и удесним ситуацијама у урбаним насељима. Све ове теме које се помињу у Стратегији одрживог урбаног развоја РС до 2030 године детаљно су обрађене у Стратегији утицаја климатских промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумским ресурсима Београда.

Методологија израде јавних политика је сасвим другачија у односу на методологију научног истраживања. У контексту помињања карактера урбаног предела, Типологија предела је у процесу израде стратегије представљала основ за просторне разлике констатоване на подручју Београда узимајући у обзир карактеристике сваког предела понаособ, због разлике у екосистемским услугама. Тема Стратегије су искључиво шумски екосистеми, а не изграђена средина..

У складу са Вашом примедбом, а због застарелости Стратегија, Стратегија развоја шумарства из 2006. и Национална стратегија одрживог развоја из 2008. године ће бити изузете из документа.

Закон о заштити земљишта у члану 3 став 1, тачке 1 до 4, затим члану 18, став 1,2,3,5,6, 9, 10, 14 и 15 у потпуности је компатибилан са Законом о шумама члан 5 став 5, члан 9 став 1 тачке 6,9,11, и 12, затим чланом 10 итд.

Предлог за решење: Допуњен текст са анализом Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године (Службени гласник РС", број 47 од 28. ју а 2019) и поменута Стратегија унета у списак литературе.

Биће измењен документ, односно наведене застареле Стратегије ће бити изузете из документа. Допуњен текст са анализом Закона о заштити земљишта.

Коментар 3: У фокусу Стратегије су шумски екосистеми, а посебни циљеви су диверзификовани без критеријума, тако да се стиче утисак суштинског непознавања сврхе услуга екосистема.. Нелогично је да се само туристичке активности вреднују као културни сервис екосистема, а други посебни циљ (Адаптација и прилагођавање последица климатских промена на екосистемске услуге) је најблаже речено нејасан. Како се прилагођавају последицама климатских промена на ЕС?

Одговор: Посебни циљеви су дефинисани на основу радионица одржаних у склопу процеса партиципативног укључења јавности и у процесу израде Стратегије.

Туризам је једна од највећих светских индустрија, али као и многи привредни системи и њихови потенцијали зависни су од екосистемских услуга. Туризам има потребу за храном, водом, енергијом и друго. Са друге стране екосистемске услуге могу да регулишу климатске услове што је од основног значаја за посету одређеном подручју. Поједини локалитети могу бити оштећени услед временских непогода (поплаве, шумски пожари, ветроломи, снегоизвале и слично), што може умањити или уништити туристички потенцијал подручја. Подједнак значај имају и културне екосистемске услуге у као што је естетско уживање, рекреација, духовно или религиозно искуство.

О значају и повезаности туризма и екосистемских услуга има веома мало резултата. Углавном се повезује са културним услугама. У стратешком смислу туризам смо ипак повезали са услугом обезбеђивања, јер највећи број услуга зависи од његовог развоја и могућности валоризације економске вредности, односно пружа материјалну корист

компанијама и локалном становништву. У валоризацији екосистемских услуга шума на подручју Београда, увек је преовладавао концепт да се наплата може остарити преко туристичких активности.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 4: Мере за остваривање посебних циљева (укупно 73) у квантитативном смислу препознају нове жељене активности „одабраних институција“, а потребна средства су, с обзиром на бројчане изразе, питање претпоставки. С обзиром на то да постоји велики опус мера и знатна одређена материјална средства, број нових радних места је потцењен, што стратешка процена и не констатује. Субјективизам који карактерише Стратегију, а тиме и Стратешку процену јасно је истакнут навођењем главних актера у реализацији активности.

Одговор: У току ревизије Нацрта стратегије, део који се односи на процену броја радних места је избрисан, а актери су наведени на основу надлежности када су у питању институције, а по питању деловања и заинтересованости када су у питању организације, привреда, удружења и грађани.

Предлог за решење: Документ је измењен у складу са Вашим примедбама.

Коментар 5: Посебан циљ 6. Стратегије – Унапређење формалног и неформалног образовања о стицању основних знања о екосистемским услугама. У односу на утицај се констатује могућ или сигуран утицај само у циљевима 1,2,4,16 и 17. Ако пођемо од претпоставке да је знање основ свега, а неопходно је у реализацији адаптивности.

Одговор: Наведен је могућ и сигуран утицај и потреба формалног и неформалног образовања по наведеним тачкама где образовање има кључну улогу, али то не искључује потребу и могућност да тај утицај не треба да постоји или није потребан и код осталих циљева.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ.

Коментар 10: Посебни циљ 10. Развој мониторинга о утицају климатских промена на стање екосистемских услуга - Поставља се питање да ли је само праћење промена дебљинског прираста кључно за оцену користи у циљу 10. Поред тога, нигде се не наводи процена акумулираног угљеника у биомаси и земљишту као индикатор за праћење остваривања циља.

Одговор: У оквиру наведеног посебног циља, осим праћења дебљинског прираста, предвиђене су још 4 активности. Тема складиштења угљеника обрађена је посебно концептим процена који се развија на нивоу ЕУ (страна 160).

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 11: Генерална примедба је да није јасна корелација између мера и индикатора праћења остваривања циљева (нпр – Израда пројекта „Плаво зелени коридори на ширем подручју Београда“ – индикатор – Број очишћених и уређених водотокова).

Одговор: Примедба се уважава и биће измењен индикатор

Предлог за решење: Измењен је индикатор и гласи број реализованих пројеката Плаво зелени коридори

Прилог 2

Примедбе и одговори са јавног и поновљеног јавног увида

НВО Удружење младих

Коментар 1: Мишљења смо да ову Стратегију никако није било могуће усагласити са наведеним Закономима и Стратегијама. Захтевамо одлуке радних група које су биле ангажоване на усаглашавању Стратегије са стратешким документима.

Одговор: Стратегија је усклађена са одговарајућим Секторским политикама, правним актима, међународно ратификованим споразумима и конвенцијама, стратешким и информационим основама. Сви правни документи који су анализирани приказани су и обрађени од стране квалификованих лица из радне групе за израду Стратегије. Напомињемо да Стратегија по методологији може да иницира израду нових закона, правилника и уредби или измену појединих чланова закона, правилника и уредби.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 2: Следећа примедба је да Типологија предела нема прецизно дефинисане границе те је неподобна за прерачунавање података са административних целина Београда, као што је то урађено у Нацрту стратегије. Самим тим подаци у Стратегији нису тачни и оваква стратегија не може се прихватити.

Одговор: Типови предела имају прецизирану границу добијену на основу картографског материјала у самој типологији предела. Оно што није дефинисано је то да су поједине газдинске јединице обухватале по неколико типова предела. У ту сврху је вршено прерачунавање ресурса из планских докумената на припадајући тип предела и обрачунавајући вредности на стање 2021, с обзиром на велику временску разубеђеност података у важећим планским документима.

По Типовима предела коришћена су следећа планска документа (Посебне основе газдовања шумама).

Тип 1/1: Алувијална зараван Панчевачког рита (брањени део)

Газдинска јединица “Дунав” – Јавно предузеће “Србијашуме”

Газдинска јединица “Тамиш” – Јавно предузеће “Србијашуме”

Газдинска јединица “Дунав”-Тамиш – Јавно предузеће “Србијаводе”

Приватне шуме на територији општине Палилула -део

Тип 1/2: Алувијална зараван Панчевачког рита (небрањени део)

Газдинска јединица “Рит” – Јавно предузеће “Србијашуме”

Газдинска јединица „Шуме ПКБ Корпорације“ АД

Тип 2. Лесна и лесоидна зараван Јужног Срема

Газдинска јединица “ Драз-Вишњик-Бојчин-Церова греда-Гибавац” – Јавно предузеће “Србијашуме”

Газдинска јединица “Добановачки забран” –Јаковачки кључ, Војна установа Моровић, Војна пошта 4795

Тип 3. Алувијална зараван Јужног Срема

Газдинска јединица “ Прогарска ада-Црни Луг-Зидине-Дренска” – Јавно предузеће “Србијашуме”

- Газдинска јединица “ Савски Форланд“ - део уз обалу Саву - Јавно предузеће “ Србијаводе“ - Сава Центар
- Газдинска јединица “ Макиш-део Аде-шуме уз аутопут“ само шуме уз аутопут – Јавно предузеће “Србијашуме“
- Газдинска јединица “Велико ратно острво“ Јавно комунално предузеће „Зеленило - Београд“
- Приватне шуме на територији општине Сурчин
- Тип 4. Алувијална зараван Макиша и Аде Циганлије
- Газдинска јединица “ Макиш-део Аде Циганлије-шуме уз аутопут“ - Јавно предузеће “Србијашуме“
- Газдинска јединица “Ада Циганлија“ - Јавно предузеће“ Ада Циганлија“
- Газдинска јединица“Ада Међица“ - Удружење љубитеља Саве и Дунава
- Газдинска јединица “Кошутњачке шуме“- део уз Саву и ада Дубоко“ – Јавно предузеће “Србијашуме“
- Тип 5. Алувијална зараван у зони Посаво-Тамнаве и доњег тока реке Колубаре
- Газдинска јединица “ Савски Форланд“- део уз Колубару и Турију – Јавно предузеће “Србијаводе“
- Газдинска јединица “ Кошутњачке шуме“- део уз Колубару и Забран“ – Јавно предузеће “Србијашуме“
- Газдинска јединица “ТЕ Никола Тесла I и II“ – Електропривреда „Термоелектране Никола Тесла“
- Приватне шуме на територији општине Обреновац (део)
- Тип 6. Алувијална зараван средњег дела тока реке Колубаре и долине реке Љиг
- Газдинска јединица “ Кошутњачке шуме“- део - Јавно предузеће „Србијашуме“
- Газдинска јединица “ Савски Форланд“- део уз Колубару и Турију – Јавно предузеће “Србијаводе“
- Приватне шуме на територији општине Обреновац (део)
- Тип 7. Побрђе и заравани у непосредном сливу Саве
- Газдинска јединица “Кошутњачке шуме“-део Дубоко, Горица Остружница, Сремачки рт - Јавно предузеће „Србијашуме“
- Газдинска јединица “Кошутњак“ - Јавно предузеће “Србијашуме“
- Газдинска јединица “ Миљаковачка шума“
- Газдинска јединица „Бели Двор“
- Газдинска јединица „Топчидерски парк“ Јавно комунално предузеће „Зеленило - Београд“
- Газдинска јединица “ Репиште“ Јавно комунално предузеће „Зеленило - Београд“
- Газдинска јединица “Бајфордова шума“ Јавно комунално предузеће „Зеленило - Београд“
- Газдинска јединица “Јајинце Шумице“-део - Јавно комунално предузеће„Зеленило - Београд“
- Приватне шуме на територији општине Обреновац-део
- Приватне шуме на територији општине Раковица
- Приватне шуме на територији општине Вождовац-део
- Тип 8. Неогено побрђе у сливу реке Колубаре
- Газдинска јединица “Кошутњачке шуме“-део Јасенска и код Кафане Карађорђе, Јавно предузеће „Србијашуме“
- Газдинска јединица “ Вољујак“ - Електропривреда „Термоелектране НиколаТесла“

Газдинска јединица „РБ. Колубара“

Приватне шуме на територији општине Обреновац-део Приватне шуме на територији општине Лазаревац

Тип 9. Брдско и брдско-планинско подручје северне Шумадије

Газдинска јединица “Авала“ Јавно предузеће “Србијаводе“

Газдинска јединица “Кошутњачке шуме“-део Јавно предузеће “Србијаводе“

Газдинска јединица “Липовица“ - Јавно предузеће “Србијашуме“

Газдинска јединица “Степин луг“ - Јавно предузеће “Србијашуме“

Газдинска јединица “Губеревачке шуме“ - Јавно предузеће “Србијашуме“

Газдинска јединица „Космај“- Јавно предузеће „Србијашуме“

Приватне шуме на територији општине Сопот

Приватне шуме на територији општине Барајево

Приватне шуме на територији општине Чукарица- део

Приватне шуме на територији општине Вождовац-део

Тип 10. Побрђе и зараван у непосредном сливу Дунава и у сливовима Раље и Луга

Газдинска јединица “Звездарска шума“ Јавно комунално предузеће “Зеленило - Београд“ -део

Газдинска јединица “Трешња“ - Јавно предузеће “Србијашуме“

Газдинска јединица “Степин луг“- део Јавно предузеће „Србијашуме“

Приватне шуме на територији општине Гроцка-део

Приватне шуме на територији општине Младеновац

Тип 11. Дунавско приобаље-Падински део десне обале Дунава

Газдинска јединица “Грочанска ада“ - Јавно предузеће “Србијашуме“

Газдинска јединица “Милића брдо“ – Јавно комунално предузеће “Зеленило - Београд“

Газдинска јединица “Звездарска шума“ – Јавно комунално предузеће “Зеленило - Београд“

Приватне шуме на територији општине Палилула-део

Приватне шуме на територији општине Гроцка-део

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 3: Типологија предела за потребе примене европске конвенције о пределима, никако не сме да буде основ за израду овако значајне Стратегије. Као основ за израду уговорени су Акциони план адаптације на климатске промене са проценом рањивости („Службени лист града Београда, број 65/15), Програм заштите животне средине („Службени лист града Београда“, број 72/15) и Стратегија развоја града Београда („Службени лист града Београда“, бр. 47/17 и 55/17). Овакав Нацрт стратегије одступа од Техничке карактеристике и опис услуга из Позива за подношење понуда у отвореном поступку.

Одговор: Правни основ за израду Стратегије су Акциони план адаптације на климатске промене са проценом рањивости („Службени лист града Београда, број 65/15), Програм заштите животне средине („Службени лист града Београда“, број 72/15) и Стратегија развоја града Београда („Службени лист града Београда“, бр. 47/17 и 55/17), док Типологија предела представља основ за просторне разлике констатоване на подручју Београда и због карактеристика сваког предела понаособ условљава и разлике у екосистемским услугама.

Типологија предела Београда израђена је за потребе примене Европске конвенције о пределима. Циљ класификације и описа предела административног подручја Београда био је да се класификују и опишу различити карактери предела. Студијом је обухваћено 17 градских општина града Београда. Од укупно 11 типова карактера предела издвојених у оквиру административног подручја Београда, на територији ГУП-а Београда заступљено је 8 типова. Класификацијом и описом карактера предела административног подручја града Београда извршена је анализа предеоних карактеристика на основу којих је могуће вршити валоризацију предеоних и екосистемских услуга са аспекта очувања природе, обезбеђења трајности прихода и општекорисних функција шума, диверзификација антропогених утицаја. Класификацијом предела омогућава валоризацију екосистемских услуга кроз обухват и утицај човека и човекове зависности од природе.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 4: Оштро протествујемо противу оваквог начина кршења Архуске конвенције. С обзиром да је Архуска конвенција, конвенција о доступности информација и о учешћу јавности у доношењу одлука у питањима животне средине овде у овако сроченој стратегији грубо је прекршено прво учешћа омладине! Анкетни упитник није обухватио старосне категорије испод 18 година. У овде представљеној Стратегији смишљено и унапред планирано изостављено је учешће младих у приступу информацијама и доношењу одлука. Ово сматрамо кршењем Устава и Архуске конвенције.

Одговор: Радна група за израду Стратегије је имала скоро сваки дан контакте преко e-mail-а.

Поред тога одржано је 9 радионица са заинтересованим странама на следећим локацијама:

Место одржавања
Институт за шумарство
Институт за шумарство
Шумска управа „Липовица“
Шумска управа „Авала“
Шумска управа „Рит“
Шумска управа „Земун“
Велико ратно острво
Обреновачки забран
Институт за шумарство

Млади су били укључени у изради Стратегије. Достављамо вам неколико фотографија са консултантских радионица. Деца са родитељима су учествовала на радионици у Бојчинској шуми. А свако, без обзира на узраст, је могао да оде на линк Института и попуни анкету.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 5: Следећа примедба се односи на сам процес комуникације са заинтересованим странама. У циљу укључења омладине у израду Стратегије, више пута смо се телефоном, на број 0113553346, обраћали Институту за шумарство, када су нам рекли да је др Татјана Раткњић као руководилац израде Стратегије на боловању до даљњег и да ју је немогуће ангажовати по питању састанака и договора. Као друга особа за контакт препоручен је др Михаило Раткњић за кога се испоставило да не ради на Институт за шумарство те да га није могуће назвати.

Одговор: Због евиденције контаката, у процесу израде Стратегије била је предвиђена комуникација преко доступне и за ове сврхе отворене меил адресе. strategijaekosistemskeusluge@gmail.com, што је уобичајено у процесу израде докумената јавних политика.

Др Михаило Раткњић је радно ангажован у Институту за шумарство путем уговора о допунском раду као виши научни сарадник. За рад као истраживач користи канцеларију 55 и има умрежен телефон, али због рада на терену често није доступан.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 6: Следећа примедба се односи на број анкетираних грађана. У Стратегији тврдите да је Анкету преко сајта Института за шумарство попунило преко 580 људи. Увидом у Гоогле бројач, на сајт Института за шумарство никад није приступилио више од 30 корисника месечно. Овај број анкетираних не корелира са бројем приступа на ваш сајт. С обзиром да је Анкета још активна на сајту Института захтевамо приступ подацима који су прикупљени до данас, што би јасно указало на динамику прикупљања података, јер је веома некоректно да сте арбитарно неке анкете укључили у Стратегију а друге изоставили – опет противу Аруске конвенције.

Одговор: Анкету је у предвиђеном року за попуњавање попунило 642 испитаника. После предвиђеног рока, ако је и било попуњавања, нису укључени у обраду. Анкете су прослеђене институцијама, заводима и општинама које су замољене да попуне анкету. Анкета је била отвореног типа, што ће рећи, да је могао попуњавати сваки грађанин Београда, без обзира на узраст. Можете се писмено обратити Институту за шумарство и добити одговарајући сагласност за приступ подацима.

Предлог за решење: Измењена је реченица у документу о броју испитаника

Физичко лице

Коментар 1: Током израде стратегије у обзир нисте узели ставове физичких лица који су грађани и становници града Београда. У анкети постоје само запослени у некаквим НВО, Школама, Факултетима, Управама

Одговор: Током израде стратегије у обзир су изети ставови физичких лица преко три анкете са укупно 642 испитаника:

1. Анкета је везана за климатске промене и екосистемске услуге. Обављена је у периоду од 10.12.2020 до 25.01.2021 са укупно 477 испитаника (преко сајта Института за шуматство).
2. Анкета о наплати уласка у заштићено природно добро обављена је од 1.09.2021 до 14.09.2021 године, са укупно 90 испитаника (преко сајта Института за шуматство).
3. Анкета посетилаца заштићеног природног добра Авала обављена је током октобра 2020, са укупно 90 испитаника (преко попуњавања упитника).

Предлог решења: У подпоглављу 6.2 додаје се :

У поглављу 6.2 Резултати анкетног истраживања

6.2.1 Анкета о рањивости шумских екосистема и екосистемске услуге (Страна 74) – Убацује се поднаслов

6.2.1 се мења у 6.2.1.1 (Страна 75)

6.2.2 се мења у 6.2.1.2 (Страна 80)

6.2.3 Анализа о наплати уласка у заштићено природно добро (Страна 91) – Убацује се поднаслов уз одговарајући текст

Коментар 2: Стратегија обилује фиктивним цитатима, који се не појављују у попису литеартуре. Посебно они цитати који одређују појам екосистемских услуга.

Одговор: Цитати наведени у тексту су цитирани по Харвардском начину цитирања и сва литература укључујући и цитирану је наведена у списку литературе на страни 243. Обавиће се још једном провера цитата и извршити неопходне корекције.

Предлог решења: Обавиће се још једном провера цитата и извршити неопходне корекције.

Коментар 3: Појам екосистемских услуга није одређен на научним основама, јер ни један цитат не повезује дефиниције екосистемских услуга са научним изворима.

Одговор: Појам екосистемских услуга је одређен на научним основама, што је потврђено цитатом који се налази на страни 1 Стратегије и гласи: **Екосистемске услуге** су све материјалне и нематеријалне добробити које добијамо из природе. Екосистемске услуге су „вишеструке користи које екосистеми пружају људима“ (МЕА, 2005) и „имају директни и индиректни допринос екосистема као добробит човека“ (ТАЕВ, 2010). Из економске перспективе, екосистемске услуге су описане као „допринос природног света који генерише добра која људи вреднују (Bateman et al., 2011; Masiero et al., 2019) и „од њих имају користи“ (Haines-Ioung and Potschin, 2011).

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 4: Катастрофална је и веома нестручна употреба термина који одређују

вредности екосистемских услуга. Један од многих примера је захтев аутора за „Интернационализацијом“ штета насталих загађењем, што нигде у економској теорији не постоји и више звучи као агресивно уцењивање земаља с којима се граничимо. Ово је довољан разлог да се не осрамотимо пред светом и да се оваква стратегија не прихвати. Интернационализација је потпуно погрешно употребљен термин за употребу економских инструмената за достизање економских циљева. С обзиром да је на ово указивано и током претходног Јавног увида, очигледно је да термин није грешка у куцању већ показатељ неупућености аутора у тему.

Одговор: Употреба термина који одређују вредности екосистемских услуга је заснована на основу Монографије „Правни и економски аспекти примене принципа загађивач плаћа“ Уредници Љумовић Исидора и Стевановић Славица (2018), Институт економских наука, Београд. У тексту је дошло до штампарске грешке, односно уместо термина интернализација, стоји термин интернационализација.

Интернализација штета насталих загађењем постоји у економској теорији, што потврђујемо следећим линком https://www.ien.bg.ac.rs/data/images/knjige/zagadjivac_placa18.pdf

Предлог за решење: Исправљен термин - уместо термина интернационализација стављен термин интернализација. Списак коришћене литературе допуњен извором

Коментар 5: Приказ коришћене методологије даје приказ активности на изради стратегије. Цело поглавље је неправилно форматирано и није га могуће прихватити јер не даје опис метода рада. Ово је један од основних разлога да се неприхвати оваква Стратегија.

Одговор: „Стратегија утицаја климатских промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумским ресурсима Београда“ израђена је на основу Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединих докумената јавних политика ("Службени гласник РС", број 8 од 8. фебруара 2019).

У изради Стратегије коришћене су одговарајуће методе испитивања за сваки анализирани сегмент екосистемских услуга, односно критеријуми и стандарди из важећих прописа. Коришћене су, такође, препоруке и упутства међународних и националних институција. С обзиром на мултидисциплинарност „Стратегија утицаја климатских промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумских ресурса Београда“ примењују се методе специфичне за поједине научне и стручне дисциплине.

На почетку реализације Стратегије, формирана је радна група која се састајала по потреби, а најмање једном месечно у циљу анализе прикупљених података.

Укључење јавности базирано је на анкетама (три анкете), интервјуима (један полуструктурисан интервју) и радионицама (седам одржаних на принципима фокусгрупног интервјуа и једна применом делфи технике). Организована је посебна радионица за дефинисање Визије стратегије и израду SWOT анализе.

Дроном је снимљена локација на подручју Шупље стене у циљу праћења динамике ширења инвазивне врсте – киселог дрвета. Коришћен је дрон DJI Phantom 4 Pro опремљен RGB камером 20 мегапиксела.

Постављено је 10 дендрометара на подручју Газдинске јединице „Трешња“. Мерење вредности прираста обављана су сваких месец дана.

Вредновање екосистемских услуга одређено је на основу:

- Maiero, M., Animon, A., Matta, R. (2019): Valuing forest ecosystem services, A training manual for planners and project developers, Food and agriculture organization of the United Nations
- Smith, S., Ronjcroft, P., Everard, M., Couldrick, L., Reed, M., Rogers, H., Ljuick, T., Eves, C. And White, C. (2013): Payment for Ecosystem services: A best Practice Guide., Defra, London.

Акциони план је израђен путем партиципативног приступа укључивањем јавности у оквиру процесa израде Стратегије, кроз радионице и интервјуе. Дефинисан је општи и посебни циљеви, и за сваки посебан циљ су одређене мере и активности, као и носиоци активности, процењена вредност и период реализације. За потребе праћења реализације акционог плана, за све мере и активности су дефинисани и конкретни индикатори.

На основу прикупљених података и урађених анализа формиран је ГИС, а за израду ГИС-а коришћен је програма Quantum GIS (доступна на <http://www.qgis.org/en/site/>).

Предлог за решење: Документ је допуњен описом метода рада у поглављу 4, страна 28

Коментар 6: У потпоглављу Методологија израде стратешке процене утицаја наслућује се сукоб интереса јер је Израдом Стратегије руководила Др Татјана Раткнић са Института за шумарство која је такође ванредни професор на Футури која је израдила Стратешку процену утицаја на животну средину. Потпуно је погрешно у Стратегији наводити Методологију израде стратешке процене.

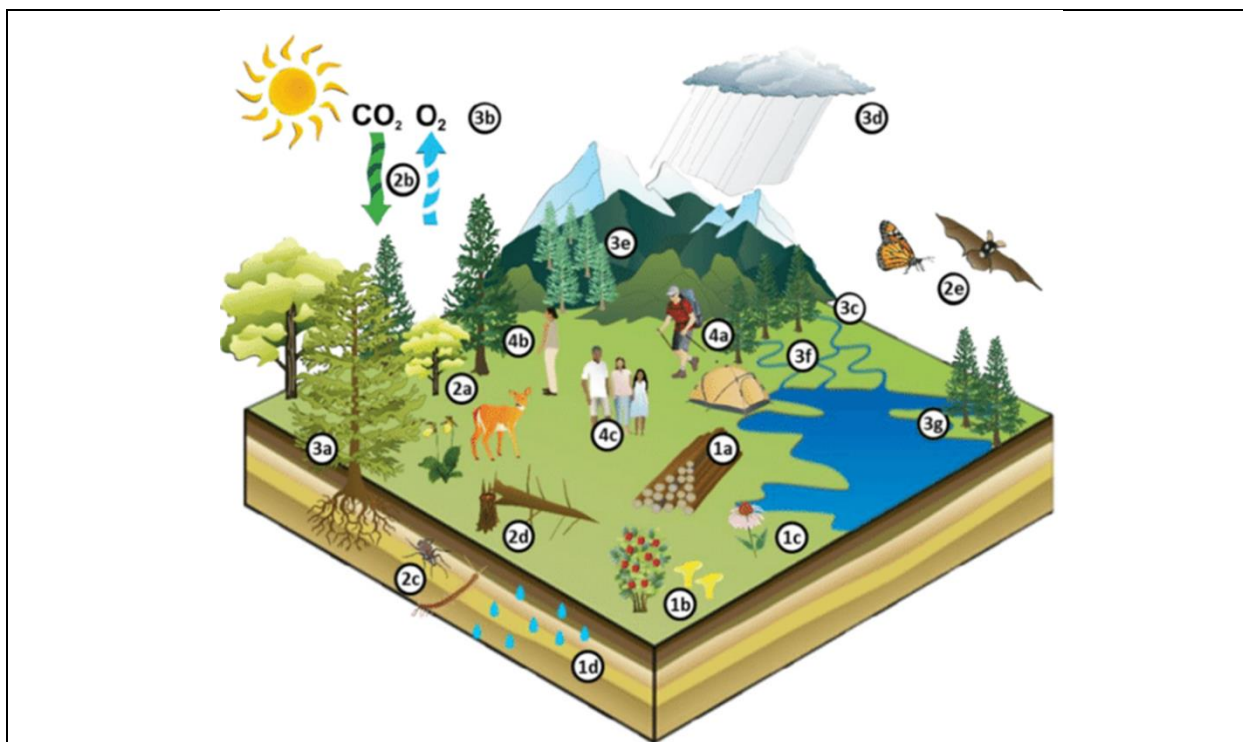
Одговор: Др Татјана Раткнић, научни сарадник је запослена у Институту за шумарство са 100% ангажовања и није ангажована ни на једном другом радном месту.

Из Стратегије је избрисана Методологије израде стратешке процене утицаја на животну средину, као и име аутора.

Предлог за решење: Избрисана методологија израде стратешке процене утицаја и аутор стратешке процене утицаја на животну средину .

Коментар 7: Потпуно је погрешно вршити валоризација предеоних и екосистемских услуга са аспекта очувања природе. Често се меша екосистемске услуге и функције шума, чак се називају функције екосистемских услуга.

Одговор: Екосистемске услуге су у овој Стратегији посматране са аспекта очувања природе на екосистемском, специјском и генетичком нивоу, односно као средство заштите биодиверзитета подручја у директном и индиректном облику. Навешћемо неколико примера. Шуме у екосистемској услуги „Заштита од поплава“ (Секција: Регулација и одржавање,; Сектор: Медијација токова), ствара мочварна станишта која су по Рамсарској конвенцији значајна станишта водених птица. Ова подручја стварају услове за екосистемске услуге: рибарство (мрестилишта риба), пчеларство, површинске и подземне воде за пиће, генетичке ресурсе и друге, односно повезане су са пределом и очувањем природе. Све ове услуге приказана су кроз мере и активности. Обезбеђење здраве воде за пиће је немогуће у условима загађене природе, чиме се подстиче њено очување, али омогућава живот дивљим животињама на неком подручју уклањајући изливање канализационих вода у шуме и сливове потока. Пчеларство обезбеђује, по мерама и активностима Стратегије очување пчела, а тиме опрашивањем ствара услове за размножавање великог броја биљака и храну животињама.

Екосистемске услуге шума

Извор: https://www.researchgate.net/figure/Ecosystem-services-of-forests-subdivided-into-provisioning-services-supporting_fig1_345716175

1. Услуге обезбеђивања

- а. Дрво, влакна и огревно дрво
- б. Храна (дивље и домаће животиње, дивље биљке и гљиве, рибарство, пчеларство)
- ц. Хемијски и медицински производи
- д. Површинске и подземне воде за пиће

2. Услуге одржавања

- а. Станишта за фауну и флору (биодиверзитет)
- б. Производња кисеоника
- ц. Формирање земљишта
- д. Кружење хранљивих материја
- е. Опрашивање

3. Регулаторне услуге

- а. Складиштење угљеника (изнад/испод земље)
- б. Пречишћавање ваздуха
- ц. Пречишћавање воде
- д. Регулација климе
- е. Заштита од ерозије и олуја
- ф. Заштита од поплава
- г. Заштита од обалне ерозије и олуја

4. Културне услуге

- а. Рекреација/естетика
- б. Духовност
- ц. Образовање

Предлог за решење: У документ ће бити унета наведена слика.

Коментар 8: Потпуно погрешно довођење у везу класификације предела и валоризације екосистемских услуга, Реченица обухват и утицај човека - ниста не значи.

Одговор: Екосистемске услуге су нераскидиви део сваког предела. Не постоји предео без екосистемских услуга. Потпуна реченица гласи: „Класификацијом предела омогућена је валоризација екосистемских услуга кроз обухват и утицај човека и човекове зависности од природе.“ Да би било јасније, документ ћемо допунити следећом илустрацијом:

Предлог за решење: У документ ће бити унета наведена слика.

Коментар 9: Недостаје анализа прираст стабала измерених са 10 дендрометара који су били услов за добијање овог тендера.

Одговор: У процесу израде Стратегије дендрометри су постављени на 10 стабала и то на стаблу липе, црног бора, брезе, дуглазије, јавора, цера, кедр, букве, дивље крушке и ариша. На основу постављених дендрометара добијени су резултати који се односе на велики утицај повећања температуре на дебљински прираст анализираних врста. Како су ово први резултати овакве анализе на подручју Београда могу представљати нулту вредност утицаја код даљег праћења утицаја климатских карактеристика на прираст стабала.

Предлог за решење: Допуниће се подацима који су резултат мерења дендрометара у процесу израде Стратегије.

Коментар 10: Помињање ГУП наноси велику штету овој стратегији јер се говори о дијаметрално супротном систему вредновања од система вредновања екосистемских услуга.

Одговор: Подаци из Генералног урбанистичког плана Београда (ГУП) се могу довести у везу са екосистемским услугама, што можемо аргументовати кроз следећи извод из ГУПа у ком смо болдовали екосистемске услуге: “Концепција развоја, уређивања и заштите града Београда као европске метрополе, центра администрације, културе, пословања и привреде заснива се на:

- урбаној обнови и повећању квалитета постојећих урбаних целина;
- рационалном ширењу градског грађевинског земљишта и очувању **неизграђеног природно квалитетног земљишта;**
- **планирању изградње и уређења уважавајући вредне елементе природе, предела и еколошки осетљивих подручја;**

- **одрживом коришћењу и заштити водних ресурса;**
- **одржавању, ревитализацији, унапређењу и промоцији културних добара;**
- **модернизацији и развоју саобраћајних и инфраструктурних капацитета и комуналних услуга;**
- ефикаснијем коришћењу грађевинског земљишта, рехабилитацијом и урбанизацијом некадашњих привредних и комуналних зона;
- омогућавању изградње на плановима предвиђеним локацијама (нове стамбене зоне, **јавни и рекреативни садржаји**, комерцијалне зоне, привредне зоне и привредни паркови)“

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 11: Мапе и слике су омашке набацане без икаквог обројчавања и повезивања са текстом. Ово је доказ да је веома значајно да Стратегију раде доктори наука са валидним звањем јер они поседују вештине писменог саопштавања резултата истраживанај што овде потпуно недостаје.

Одговор: Мапе и слике су постављене на одговарајућа места. Ако је и дошло до неког померања то је последица слагања садржаја текста у Нацрту документа. Када буду унешене све корекције са јавног увида, урадиће се професионални прелом текста водећи рачуна о односу текста и слика који га прате.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ, али ће се урадити професионални прелом текста водећи рачуна о односу текста и слика који га прате.

Коментар 12: У Стратегији је доста непопуњених - празних табела. Такође указује на недовољну вештину и стручност пројектног тима. С обзиром да је ово био услов за добијање тендера, потребно је поновити израду Стратегије са тимом који је обучен за Екосистемске услуге.

Одговор: У Стратегији нема непопуњених – празних табела. Има празних редова и колона у појединим табелама, што је последица врсте података за приватне шуме, или у неким типовима предела или општинама нема приватних шума. Код табела где су приказане екосистемске услуге по типовима предела, празни редови означавају да у том типу одређене екосистемске услуге нема.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 13: Подаци и табеле често су без икакве везе убацена у потпоглавља, као нпр табела 19 о финансирању Секретаријата које се налази у потпоглављу стање сума по врстама дрвећа.

Одговор: Стање шума у одређеној мери зависи и од опредељених средстава за њихово одржавање и унапређење. Имајући то у виду стављена је табела 19. која представља приказ издвојених средстава Секретаријата за заштиту животне средине, која су уложена за заштиту природних добара, а та природна добра у највећој мери чине шумски екосистеми.

Предлог за решење: Документ је допуњен претходном констатацијом која доводи и везу предмет поглавља са табелом.

Коментар 14: У поглављу резултати анкетног истраживања дати су резултати анкете и учешће одговора на деветостепеној скали. Деветостепена скала у потпуности је погрешно коришћена и протумачена. Оваква скала снажан је алат за хијерархијско одлучивање - што је неопходно овој Стратегији, али је потпуно погрешно искоришћена. С тим у вези и тумачење резултата је погрешно.

Одговор: Деветостепена скала је у потпуности исправно коришћена и протумачена, а резултати су исправно тумачени за потребе израде Стратегије.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ.

Коментар 15: Апсурдно је овако тумачење резултата: „Интересантан је податак да 3,14% анкетираних сматра да високе температуре и суша немају утицај на снабдевање биоенергијом (?!)“. Овакво тумачење није достојно научног радника, нити читаоца Стратегије.

Одговор: На основу податка из анкете можемо видети да 3,14% анкетираних сматра да високе температуре и суша немају утицај на снабдевање биоенергијом.

Предлог за решење: Промењена формулација реченице у тексту.

Коментар 16: На графикону 21 су приказани одговори за 189 испитаника, а на графикону 24 за 225 испитаника. Чини се да су подаци фиктивни. Овакви подаци изражавани мало у апсолутним износима мало у % ометају правилно тумачење. Резултате није могуће прихватити.

Одговор: Укупан број испитаника је био 75. **На питање да наведу недостатке које треба унапредити у заштићеном подручју Авала, испитаници су могли да дају више од једног одговора**, тако да се на првом месту као најважнији недостатак нашао недостатак шумског мобилијара (43 испитаника је дало овај одговор), затим се са 36 одговора нашао проблем недостатка тоалета. 34 испитаника је навело да је недостатак пешачких и едукативних стаза, а 26 испитаника да недостају путокази. У приближно сличном односу налазе се одговори који подразумевају недостатак спортских игралишта (25 испитаника је дало овај одговор) и недостатак чесми (24 испитаника је дало овај одговор). Док се нешто мањи број испитаника одлучио за предлоге који обухватају недостатак фитнес справа за вежбање (17 испитаника је дало овај одговор) и недостатак паркинга (17 испитаника је дало овај одговор). На последњем месту као недостатак за који се одлучило само 3 испитаника налази се недостатак игралишта за децу.

Предлог за решење: У документу је извршена корекција графикона и текста у складу са примедбом.

Коментар 17: Недостаје анализа снимака дроном што је био услов за добијање овог тендера.

Одговор: Током израде стратегије дрон је коришћен за тестирање могућности дефинисања брзине ширења инвазивних врста дрвећа у шумским екосистемима. Анализом добијених података, можемо закључити да брзина ширења киселог дрвета као инвазивне врсте веома интензивно. И поред механичког уклањања није се смањила бројност примерака што нам указује да је неопходно предузети друге мере у циљу спречавања ширења у природне

екосистеме Београда. Овај податак представља нулто стање ширења врсте а мониторинг брзине ширења инвазивних врста је дато у акционом плану под бројем 9.2

Предлог за решење: У документу у поглављу 9 додата горња констатација.

Коментар 18: Недостаје приказ екосистемских услуга и њихова интеракција у складу са сценаријима климатских промена у ГИС-у.

Одговор: ГИС је саставни део Стратегије и биће инсталиран у Секретаријату заштите животне средине.

Економско вредновање екосистемских услуга је немогуће урадити по сценаријима. Могуће је урадити ризике који постоје код једног и другог сценарија. Сценарији А1Б и А2 нису линеарни већ се међусобно преплићу у току дужег временског периода. Због тога су дати ризици који имају највећи утицај на шумске екосистеме: топлотни талас, екстремна хладноћа, суша, велике падавине/поплаве и олује. Сваки од ових ризика је различите учесталости у анализираним сценаријима и дат је по годишњим добима. Тако на пример ако посматрамо ову годину екстремне суше, Дунав је био на нивоу ограничења за пловидбу, па су багерима морали да уклањају наносе песка са дна реке. О утицају ових карактеристика у погледу еколошког минимума на осталим рекама не треба ни посебно истицати јер је дошло до потпуног сушења водених токова. То има последице на биљни и животињски свет, а тиме и на већи део екосистемских услуга.

У описима екосистемских услуга на основу одлука УН, ФАО и других међународних организација дате су очекиване последице на опстанак шумских екосистема у склопу климатских промена.

Како је економско вредновање већине екосистемских услуга повезано са стањем шумских екосистема тежиште је дато на њиховом очувању и повећању адаптивних могућности.

У оквиру светске науке врше се веома обимна истраживања у области способности појединих врста да опстану на одређеним подручјима у промењеним условима.

Немогућност исказивања промена финансијског дела током времена по сценаријима је последица и великог броја утицаја који имају на раст и развој шумског дрвећа и стабилност урбаних екосистема. На пример, што је дато у текст, повећање концентрације угљеника у атмосфери може до одређене границе да утиче на повећање дебљинског прираста. Међутим, са повећањем температуре ваздуха долази до затварања стома, спречавања дисања и смањења активности биљака. Са друге стране висока температура и дуготрајна суша земљишта спречава доток хранљивих материја, успорава или потпуно зауставља симбиозу микроорганизама и корена биљака што све утиче на мању продукцију и сушење. Тиме се стварају повољни услови за ширење инвазивних врста дрвећа чиме се мења еколошка стабилност. Ово је само део комплексности проблема финансијског исказивања по сценаријима А1Б и А2.

Ту наравно не треба занемарити и антропогени утицај на екосистеме, што је такође наведено код неких екосистемских услуга. Сазнања о динамици промена у шумским екосистемима и тиме ризик о одрживости екосистемских услуга добиће се кроз предвиђене циљеве, мере и активности датих у овој стратегији.

Систем како се истражује утицај климатских промена ва дрвенасте врсте

Извор: <https://www.thecivilengineer.org/news/how-will-trees-cope-with-ever-rising-temperatures-and-extreme-heatwaves#:~:text=According%20to%20the%20findings%2C%20published,and%20temporarily%20stopped%20capturing%20carbon.>

Систем како се истражује утицај климатских промена ва дрвенасте врсте

Извор: <https://www.thecivilengineer.org/news/how-will-trees-cope-with-ever-rising-temperatures-and-extreme-heatwaves#:~:text=According%20to%20the%20findings%2C%20published,and%20temporarily%20stopped%20capturing%20carbon.>

Предлог за решење: На страни 235 убачени су кодови за сценарио, врсте ризика, годишње доба, величину ризика и годину (период од 2030. до 2100.).

Коментар 19: На графикону 21 напоменуто је да су одговори анализирани путем Ликертове скале. Опет велика омашка и потврда да радни тим нема адекватну научну позадину. Ликертовом скалом се не тумачи већ се мери, а приказ скале је потпуно погрешан. Скала не може да има једну оцену.

Одговор: Ликертова скала је правилно коришћена. Напомена је постављена на погрешно место. Хвала на примедби.

Предлог за решење: Обрисана је напомена.

Коментар 20: SWOT анализа у 7 поглављу ништа нам не открива о интеракцији екосистемских услуга и климатских промена. Оваква SWOT анализа без тумачења потпуно је неупоредљива.

Одговор: SWOT анализа је резултат радионице, одржане 16. 09. 2021. године и рађена је по стандардној методологији и начину приказа за ову врсту документа.

Повећање шумовитости утиче на количину везаног угљеника и количину произведеног кисеоника. Висок степен биолошке и геолошке разноврсности омогућује развој већег броја екосистемских услуга што је наведено у мерама и активностима на реализацији Стратегије. То се исто односи и на очуваност животне средине и значајан потенцијал природних ресурса у неиндустријским деловима Београда. Ове предности указују на велики потенцијал екосистемских услуга у подручјима под шумом.

Дуготрајне суше, ерозија земљишта, губитак станишта угрожена инвазивним врстама и променама климатских карактеристика, загађењем земљишта утичу на екосистемске услуге при чему се велики број изказаних слабости покушава решити кроз мере Стратегије.

Шансе за коришћење екосистемских услуга пре свега треба тражити у могућности коришћења приступних фондова, развоју специфичних облика туризма и запошљавању људи са евиденције Националне службе за запошљавање.

Претње су велике. Поред климатских промена велики утицај има сиромаштво маргиналних група становништва, низак ниво еколошке свести, изливање канализационих вода и формирање депонија у шумама, бесправна градња, бесправна сеча и вандализам.

Предлог за решење: Тумачење SWOT анализе биће убачено у документ.

Коментар 21: Табела 29 никако није могла да се направи из прикупљених података. Ови подаци су преписани из Акционог плана адаптације на климатске промене са проценом рањивости.

Одговор: Табела број 29 Степен ризика шумских екосистема представља оригиналну табелу добијену на основу резултата у оквиру пројекта „Примена адаптивних мера у прилагођавању шумских екосистема климатским променама на подручју града Београда“

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 22: Поглавље 9.3 о инвазивним врстама нема нити доводи у везу екосистемске услуге и климатске промене.

Одговор: Инвазивне врсте су успешније од аутохтоних врста како се температура ваздуха повећава током климатских промена (Zerebecki et Sorte, 2011). Инвазивне врсте из свих таксономских група утичу на „подржавање“, „обезбеђивање“, „регулисање“ и „културне“ услуге и ометају људско благостање (Vila et al., 2009). Дрвенасте врсте, као багремац, унет после Другог светског рата као врста која треба да штити насипе и водотоке од поплавног такласа, дана је потпуно заузела природна влажна станишта и потиснула аутохтоне врсте. Кисело дрво се интензивно шири и брзо осваја чистине у оквиру шумских екосистема. Штетан утицај се огледа у потискивању аутохтоне вегетације, промене структуре шуме,

промену пејсажа и уништава естетску функцију шуме. Хемиским саставом распаднутог лишћа уништава аутохтоне врсте микоризних гљива и тиме потпуно мења еколошке карактеристике аутохтоних шума, смањујући могућности за њихово адаптирање на новостворене климатске услове.

Шакали су пренамножењем скоро потпуно уништили диверзитет животиња на подручју. Уништавају подмладак срна, али и других животиња и прете да постану доминантна животињска врста на територији Београда (и шире).

Инвазивне врсте риба уништавају пренамножењем и исхраном млађи аутохтоних врста риба чиме утичу на одговарајуће екосистемске услуге.

Предлог за решење: Биће додат текст о утицају инвазивних врста на екосистемске услуге и додато у списак коришћене литературе.

Zerebecki RA, Sorte CJB (2011) Temperature Tolerance and Stress Proteins as Mechanisms of Invasive Species Success. PLoS ONE 6(4): e14806. doi:10.1371/journal.pone.0014806

Коментар 23: Апсурдни су подаци да Авалу свакога дана посети 175.506 људи.

Одговор: Податак од 175.506 људи се односи на укупан број посетилаца за 11 година. То је анализиран период за који се располаже подацима и ако ту вредност поделимо са бројем дана у години (365) добијемо просечан број људи који посећују Авали сваки дан 43,7, односно 44 човека.

Предлог за решење: Документ се мења у смислу јаснијег увида у укупан број посетилаца за 11 година и процењен просечан број посетилаца на дневном нивоу (страна 171)

Коментар 24: Шумско подручје Београда не постоји као административна подела. Потпуно је нејасно и погрешно рачунање вредности екосистемских услуга директним тржишним методама на фиктивном Шумском подручју Београд.

Одговор: Шумско подручје Београда означава подручје под шумом на територији Града Београда. У поглављу 5.2.1. су дати подаци по припадност шумским подручјима, који су дефинисани Законом о шумама. Вредности екосистемских услуга је вршена по типовима предела Београда, узимајући у обзир газдинске јединице које припадају том типу предела.

Предлог за решење: Замењен је термин Шумско подручје Београда са Подручје под шумом на територији Београда.

Коментар 25: Апсурдно је писати: „Секције Културне услуге, Сектор Физичке и интелектуалне интеракције са екосистемима и пејсажима“.

Одговор: У изради Стратегије коришћена је класификација и терминологија ФАО организације о подели екосистемских услуга (Masiero, M., Pettenella, D., Boscolo, M., Barua, S.K, Animon, I. & Matta, J.R. 2019. Valuing forest ecosystem services: a training manual for planners and project developers. Forestry Working Paper). No. 11. Rome, FAO. 216 pp. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 26: Оштро се противимо планирању употребе начела корисник плаћа за коришћење екосистемске услуге производња кисеоника. Оваквом рачуницом указујете да сваки београђанина дугује 48.775 динара Србијашумама и Институт за шумарство. Уколико

се прихвати оваква стратегије сасвим је оправдано да се активира начело корисник плаћа употребу кисеоника из београдских шума. Оваква стратегија не сме да се прихвати.

Одговор: Принцип "корисник плаћа" је преузет из члана 9. Закона о заштити животне средине ("Сл. гласник РС", бр. 135/2004, 36/2009, 36/2009 - др. закон, 72/2009 - др. закон, 43/2011 - одлука УС, 14/2016, 76/2018, 95/2018 - др. закон и 95/2018 - др. закон) и у основним је принципима Националног програма заштите животне средине, као једно од кључних начела заштите животне средине.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 27: Готово је немогућа тврдња, да стабло од 15 м има 2 тоне, али тај податак нема смисла посебно када се каже да тако ниско стабло годишње прирасте за 100 кг дрвета што је око 0,13 м³, а сва стабла црвеног храста прирасту између 0.0 и 0.9 м³! Стратегија је пуна оваквих противречних ставова, као да је неко намерно замутио воду.

Одговор: Текст гласи „Дрвеће ослобађа кисеоник када користи енергију сунчеве светлости за стварање глукозе од угљен-диоксида и воде. Кисеоник користи и код раздвајања глукозе у ослобађању енергије за процес метаболизма. За ове процесе, током 24 часа, просечно произведе више кисеоника од количине коју троши. Потребно је да шест молекула СО₂, фотосинтезом, произведе један молекул глукозе. Молекул глукозе садржи шест атома угљеника, тако да је нето додатак једног молекула кисеоника за сваки атом угљеника додат дрвету. Стабло високо око 15 метара и тешко две тоне (укључујући корење и лишће), годишње произведе око 100 килограма дрвета, од чега је 38 килограма угљеник. У односу на релативне молекулске тежине угљеника и кисеоника износи 100 килограма по стаблу годишње. Човек удише око 9,5 тона ваздуха, али је кисеоник само 23% од тог ваздуха, а код сваког удисаја издвајамо нешто више од трећине кисеоника, што износи 740 килограма годишње. То је приближно седам до осам стабала (Видети Nowak et al., 2007)

За обрачун података коришћена су планска документа, корисника и власника шума на подручју Београда. На основу ових планова се врши газдовање шумама на подручју Београда. Прирасти који су приказани са податком 0,0 значи да су веома мале вредности (на другој децимали без могућности заокруживања).

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 28: Недостаје анализа екосистемских услуга. Поглавље поседује само наслов иза кога се говори о функцијама екосистема и угрожености. Нема описа и тумачења екосистемских услуга.

Одговор: У поглављу 1 - Опис коришћених појмова, дата је дефиниција екосистемских услуга, као и опис група екосистемских услуга. У поглављу 10 – Дефинисање и вредновање екосистемских услуга од 107 до 181 урађена је анализа екосистемских услуга.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 29: Економско вредновање је урађено за економску ефективност пословања и представља је за сценарије повећања прихода за 10% и 5% смањења расхода за 10% и 5% и тако даље до 30% што не одговара сценаријима климатских промена. Овако економско вредновање не може да се примени на природни екосистем и екосистемке услуге. Није

остварен основни захтев Стратегије да се укаже за интеракцију између екосистемских услуга према сценаријима промене климе.

Одговор: Методе директне тржишне вредности и методе криве тражње, представљају основне методе за вредновање екосистемских услуга. Кад је у питању оцена ефеката екосистемских услуга, полазну основу чине методе директне тржишне вредности (пре свега: *користи, као мера вредности* и *трошкови, као мера вредности*). Ниво остварених ефеката зависи од квантитета и квалитета, како извршених издатака, тако и остварених примитака. Сходно томе, циљ је да се добије економски ефекат, који се остварује по јединици мере извршених улагања и који треба да буде *максималан*.

Основу, за оцену екосистемских услуга на подручју Града Београда чине методе директне тржишне вредности. Сходно томе, *анализа оцене екосистемских услуга на подручју Града Београда* има за основу *користи, као мера вредности*, с једне стране и *трошкове, као мера вредности*, с друге стране и усмерена је на три области пословања (Шумарство - експлоатација дрвне масе; Ловство и Рибарство).

Специфичност оцене ефеката екосистемских услуга на подручју Града Београда се огледа у чињеници да, поред статичке, динамичке и оцене у условима неизвесности, је рађена и симулација очекиваних резултата услед промене прихода, с једне и расхода, с друге стране.

У контексту горе наведеног, нису дати сценарији у правом смислу речи, већ услови које треба испунити да би пословање (сходно климатским променама) било економски исплативо. Из тог разлога, рађене су симулације које треба да укажу какво пословање треба имати да бисмо испунили сценарије климатских промена. Другим речима, указује се на економске услове које треба испунити у предвиђеним сценаријима промене климе.

Посматрајући три области пословања (Шумарство - експлоатација дрвне масе; Ловство и Рибарство), а у контексту еколошких сценарија промене климе, потребно је испунити следеће услове како би пословање било исплативо

- Рентабилно пословање у Шумском подручју „Београд“ намеће потребу да повећање прихода буде најмање од 5,87% и да смањење расхода не сме бити мање од 4,25%. Сходно томе, видети 153 страну.
- Рентабилно пословање у Ловном подручју „Београд“ намеће потребу да повећање прихода буде најмање од 4,44% и да смањење расхода буде најмање од 4,25%. Сходно томе, видети 161 страну.
- Рентабилно пословање у Рибарском подручју „Београд“ намеће потребу да смањење прихода не сме бити веће од 26,62% и да повећање расхода не може бити веће од 36,28%. Сходно томе, видети 168 страну.

Дакле, оцена ефеката екосистемских услуга има за циљ да укаже на услове које треба испунити да би економско пословање било профитабилно (рентабилно). С друге стране, овде није реч о вредновању екосистемских услуга (обрађено у посебном делу, од 90 до 142 стране), већ о оцени ефеката екосистемских услуга. Управо овај сегмент говори у прилог чињеници да сценарији промене климе морају бити праћени основним постулатом економске ефективности пословања.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 30: Примедба се односи на ауторство Стратегије. Институт за шумарство је одабран као научна организација која запошљава докторе наука, као што прописују услови тендера, редни бро набавке 3/20. Аутори стратегије са титулом доктора наука треба да су

запослени у Институту за шумарство. Др. Михаило Раткнић није запослен у Институту за шумарство.

Одговор: У конкурсној документацији у оквиру кадровских капацитета је дефинисано да понуђач има радно ангажована лица за 8. степеном високе стручне спреме из области шумарских, биолошких наука и заштите животне средине. Имајући у виду наведено, лица не морају бити запослена, него радно ангажована у институцији/организацији која конкурише на тендеру. Аутори стратегије су чланови тима, које је ангажовао понуђач, који је закључио уговор о реализацији овог пројекта.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 31: Примедба се односи на ауторство Стратегије. Институт за шумарство је одабран као научна организација као што прописују услови тендера, редни број набавке 3/20. Руководилац израде стратегије Др. Татјана Раткнић је ванредни професор на факултету Футура. Овим је такође у сукобу интереса за израду Стратеске процене утицаја на животну средину ове Стратегије јер је практично сама себи израдила процену утицаја на животну средину.

Одговор. Руководилац израде Стратегије Др Татјана Раткнић, научни сарадник је у сталном радном односу са пуним радним временом у Институту за шумарство, у складу са уговором о раду који је саставни део понуде Понуђача. Самим тим није ни у каквом сукобу интереса јер не учествује у изради Стратешке процене утицаја на животну средину.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 32: Примедба се односи на ауторство Стратегије. Институт за шумарство је одабран као научна организација, као што прописују услови тендера потребно је да има запослене докторе наука у одговарајућим звањима. Како јавна набавка редни број 3/20 прописује активност формирања радне групе за израду стратегије, неопходно је потврдити да ли доктори наука имају важећа научна звања.

Одговор: Понуђач је формирао Радни тим за израду Стратегије, међу којима је већина доктора наука из адекватних области, што је и наведено на страни 3. документа.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 33: Примедба се односи на ауторство Стратегије. Неки од наведени аутори и сарадника су запослени у Градском секретаријату који је на јавном тендеру одабрао Институт за шумарство за израду Стратегије. Учешће запослених из Градског секретаријата представља сукоб интереса. Ово је значајан разлог да се оваква Стратегија не прихвати.

Одговор: Нико од наведених аутора Стратегије није запослен у Секретаријату за заштиту животне средине. Као један од 67 сарадника је наведена Љиљана Радовановић, запослена у Секретаријату за заштиту животне средине, у Сектору за заштиту природе и управљање природним ресурсима, која је достављала тражене податке за израду Стратегије, којима располаже Секретаријат, а односе се на заштићена природна добра. Напомињемо да највећи део заштићених природних добара чине шумски екосистеми који су и предмет ове Стратегије, тако да је било неопходно да Секретаријат учини доступним релевантне податке, што је колегиница Радовановић и учинила, без икакве надокнаде.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 34: Посматрати екосистемске услуге као објект пословања према (Субић и Кузман, 2016) је потпуно непримерено и неприхватљиво. Овим се доводи у питање право Београђана да уживају екосистемске услуге без плаћања. Овако нешто не сме да се дозволи у демократским и цивилизованим државама, да ви подразумевате екосистемске услуге као тржишну категорију уместо јавног добра.

Одговор: Закон о шумама дефинише да су шуме и шумско земљиште добро од општег интереса и намера аутора је била да прикаже и квантификује услуге шумских екосистема и да укаже на њихову важност и вредност, а не да их уводи као тржишну категорију. Међутим, грађани су показали и спремност да плате за неке од услуга екосистема, што је илустровано кроз анкету која је спроведена међу становништвом Београда. Резултати су показали да је 70% за плаћање улаза у заштићено природно добро, а тиме и коришћење екосистемских услуга. Спремно да плати 50 динара је 11.1%, 100 динара 33.3%, 200 динара 21.1%, а став да је природа добро свих грађана и да не треба да се наплаћује има 34.4% (необјављени подаци Аутора). Подаци о анкети се налазе у Институту за шумарство.

Предлог за решење: Допуњен текст анкетом и резултатима анкете.

Председници ресорних одбора Београда народне странке, председници општинских одбора у Београду, Одборници, чланови Народне странке

Коментар 1: Потребно је да осим раног јавног увида постоји и Презентација истог.

Одговор: У оквиру Јавног увида, дана 19. октобра 2022.године одржана је јавна презентација Нацрта стратегије и Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину, у Великој сали на 20. спрату, у згради градске управе - Инекс, Улица краљице Марије, од 12 до 15.30 часова. Линк <https://www.beograd.rs/cir/gradski-oglasii-konkursi-i-tenderi/1797519-ponovljeni-ju-u-nacrt-strategije-uticaja-promena-na-interakciju-ekosistemskih-usluga-u-koriscenju-i-upravljanju-sumskim-resursima/>

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Коментар 2: Тим за израду стратегије – дат је преглед сарадника – појединаца, док није дат преглед институција које су сарадници на изради стратегије – релевантност достављених података који су коришћени у изради студије – важност да институције потврде веродостојност података који су коришћени (страна 3).

Одговор: Преглед Институција које су учествовале у израду Стратегије се налази у Стратегији у поглављу 6, страна 70 :

1. Институт за шумарство,
2. Пољопривредни факултет Лешак
3. Институт за економику пољопривреде
4. ЈП „Србијашуме“, ШГ „Београд“,
5. Агрономски факултет у Чачку, Универзитет у Крагујевцу
6. Институт за економику пољопривреде
7. Институт за шумарство, Београд

8. Јавно предузеће „Србијашуме“, Шумско газдинство „Београд“
9. Институт за водопривреду „Јарослав Черни“
10. Јавно комунално предузеће „Градска чистоћа“
11. Градска управа Града Београда, Секретаријат за привреду
12. Управа за шуме Републике Србије
13. Републички завод за заштиту споменика културе
14. Планинарски савез Србије
15. Удружење за заштиту животиња и природе „ОРКА“
16. Завод за заштиту природе Србије
17. Јавно комунално предузеће „Београдски водовод и канализација“
18. Јавно предузеће за заштиту и унапређење животне средине на територији Градске општине Обреновац
19. Коњички клуб „Бојчин“ и деца која учествују у једнодневном капу КК Бојчин
20. Јавно комунално предузеће „Зеленило Београд“
21. Јавно предузеће „Емисиона техника и везе“- Авалски торањ
22. Институт за водопривреду „Јарослав Черни“
23. „Бојчин еко турс“, ресторан Бојчинска колеба и КК Бојчин
24. Покрет Горана Србије, и Удружење „Милутин Миланковић“
25. Ловачка комора Србије
26. Београдско удружење пчелара (БУП)
27. Управа за шуме Републике Србије
28. Ресторан „Митровића дом“
29. Установа студентских одмаралишта-Студентско одмаралиште „Радојка Лакић“
30. Представници продаваца сувенира на Авали
31. Урбанистички завод Београда
32. Градска управа Града Београда, Секретаријат за привреду
33. Градска управа Града Београда, Секретаријат за здравство
34. Градска управа Града Београда, Градска општина Лазаревац

Што се тиче релевантности достављених података, подаци су коришћени из званичних Основа за газдовање шумама и важећим плановима и програмима ЈП „Србијашуме“, ШГ“Београд“, и основа осталих корисника шума разврстаних по Типовима предела, које приказујемо у наставку:

Тип 1/1: Алувијална зараван Панчевачког рита (брањени део)

- Газдинска јединица “Дунав” – Јавно предузеће “Србијашуме“
- Газдинска јединица “Тамиш” – Јавно предузеће “Србијашуме“
- Газдинска јединица “Дунав“-Тамиш – Јавно предузеће “Србијашуме“
- Приватне шуме на територији општине Палилула -део

Тип 1/2: Алувијална зараван Панчевачког рита (небрањени део)

- Газдинска јединица “Рит” – Јавно предузеће “Србијашуме“ Газдинска јединица „Шуме ПКБ Корпорације“ АД

Тип 2. Лесна и лесоидна зараван Јужног Срема

- Газдинска јединица “Драж-Вишњик-Бојчин-Церова греда-Гибавац” – Јавнопредузеће “Србијашуме“
- Газдинска јединица “Добановачки забран” – Јаковачки кључ, Војна установа Моровић, Војна пошта 4795

Тип 3. Алувијална зараван Јужног Срема

- Газдинска јединица “Прогарска ада-Црни Луг-Зидине-Дренска“ – Јавно предузеће “Србијашуме“
- Газдинска јединица “Савски Форланд“ - део уз обалу Саву - Јавно предузеће “Србијаводе“ - Сава Центар
- Газдинска јединица “Макиш-део Аде-шуме уз аутопут“ само шуме уз аутопут-Јавно предузеће “Србијашуме“
- Газдинска јединица “Велико ратно острво“ Јавно комунално предузеће
- „Зеленило - Београд“
- Приватне шуме на територији општине Сурчин

Тип 4. Алувијална зараван Макиша и Аде Циганлије

- Газдинска јединица “Макиш-део Аде Циганлије-шуме уз аутопут“ - Јавно предузеће “Србијашуме“
- Газдинска јединица “Ада Циганлија“ - Јавно предузеће“ Ада Циганлија“
- Газдинска јединица “Ада Међица“ - Удружење љубитеља Саве и Дунава
- Газдинска јединица “Кошутњачке шуме“- део уз Саву и ада Дубоко“ – Јавно предузеће “Србијашуме“

Тип 5. Алувијална зараван у зони Посаво-Тамнаве и доњег тока реке Колубаре

- Газдинска јединица “Савски Форланд“- део уз Колубару и Турију – Јавно предузеће “Србијаводе“
- Газдинска јединица “Кошутњачке шуме“- део уз Колубару и Забран“ – Јавно предузеће “Србијашуме“
- Газдинска јединица “ТЕ Никола Тесла I и II“ - Електропривреда
- „Термоелектране Никола Тесла“
- Приватне шуме на територији општине Обреновац (део)

Тип 6. Алувијална зараван средњег дела тока реке Колубаре и долине реке Љиг

- Газдинска јединица “Кошутњачке шуме“- део - Јавно предузеће „Србијашуме“
- Газдинска јединица “Савски Форланд“- део уз Колубару и Турију – Јавно предузеће “Србијаводе“
- Приватне шуме на територији општине Обреновац (део)

Тип 7. Побрђе и заравани у непосредном сливу Саве

- Газдинска јединица “Кошутњачке шуме“-део Дубоко, Горица Остружница,Сремачки рт - Јавно предузеће „Србијашуме“
- Газдинска јединица “Кошутњак“ - Јавно предузеће “Србијашуме“
- Газдинска јединица “Миљаковачка шума“
- Газдинска јединица „Бели Двор“
- Газдинска јединица „Топчидерски парк“ Јавно комунално предузеће „Зеленило
- Београд“
- Газдинска јединица “Репиште“ Јавно комунално предузеће „Зеленило -Београд“
- Газдинска јединица “Бајфордова шума“ Јавно комунално предузеће „Зеленило - Београд“
- Газдинска јединица “Јајинце Шумице“-део - Јавно комунално предузеће
- „Зеленило - Београд“
- Приватне шуме на територији општине Обреновац-део Приватне шуме на територији општине Раковица
- Приватне шуме на територији општине Вождовац-

део

Тип 8. Неогено побрђе у сливу реке Колубаре

- Газдинска јединица “Кошутњачке шуме“-део Јасенска и код Кафане Карађорђе, Јавно предузеће „Србијашуме“
- Газдинска јединица “Волујак“ - Електропривреда „Термоелектране НиколаТесла“ Газдинска јединица „РБ. Колубара“
- Приватне шуме на територији општине Обреновац-деоПриватне шуме на територији општине Лазаревац

Тип 9. Брдско и брдско-планинско подручје северне Шумадије

- Газдинска јединица “Авала“ Јавно предузеће “ Србијаводе“
- Газдинска јединица “Кошутњачке шуме“-део Јавно предузеће “ Србијаводе“Газдинска јединица “Липовица“ - Јавно предузеће “Србијашуме“
- Газдинска јединица “Степин луг“ - Јавно предузеће “Србијашуме“ Газдинска јединица“Губеревачке шуме“ - Јавно предузеће “Србијашуме“ Газдинска јединица „Космај“- Јавно предузеће „Србијашуме“
- Приватне шуме на територији општине Сопот Приватне шуме на територији општине Барајево Приватне шуме на територији општине Чукарица- део Приватне шуме на територији општине Вождовац-део

Тип10. Побрђе и зараван у непосредном сливу Дунава и у сливовима Раље и Луга

- Газдинска јединица “Звездарска шума“ Јавно комунално предузеће“Зеленило - Београд“ -део
- Газдинска јединица “Трешња“ - Јавно предузеће “Србијашуме“ Газдинска јединица “Степин луг“- део
- Јавно предузеће „Србијашуме“ Приватне шуме на територији општине Гроцка-део
- Приватне шуме на територији општине Младеновац

Тип 11. Дунавско приобаље-Падински део десне обале Дунава

- Газдинска јединица “Грочанска ада“ - Јавно предузеће “Србијашуме“
- Газдинска јединица “Милића брдо“ – Јавно комунално предузеће “Зеленило - Београд“
- Газдинска јединица “Звездарска шума“ – Јавно комунално предузеће “Зеленило Београд“
- Приватне шуме на територији општине Палилула-део Приватне шуме на територији општине Гроцка-део

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ.

Коментар 3: У дефиницијама није дато јасно дефинисано на шта се односи „интеракција екосистемских услуга (страна 1-8)

Одговор: Интеракција је узајамно дејство екосистемских услуга и климатских промена. Клима утиче на вредност поједини екосистемских услуга (угрожавањем њиховог стабилног функционисања), али и екосистемске услуге утичу на климатске промене (на пример везивањем угљеника). Као и у сваком другом екосистему, и у шуми, све екосистемске услуге су међусобно повезане.

Предлог за решење: Биће убачено у документ у делу где су дефиниције.

Коментар 4: Усклађеност студије са основним стратешким документом који се односи на стратегију развоја шумарства које је из 2006. – застарелост постојеће стратегије као и националне стратегије одрживог развоја која је из 2008. године (страна 10).

Одговор: Због застарелости Стратегија на које сте указали, исте ће бити изузете из документа и неће бити узете у обзир за даља разматрања .

Предлог за решење: Биће измењен документ, односно наведене Стратегије ће бити изузете из документа.

Коментар 5: На основу чега су дефинисана начела стратегије?

Одговор: Начела стратегије дефинисана су на основу Визије стратегије и општих и посебних циљева, као и одговарајућих стратешких докумената и законских и подзаконских аката, која су релевантна за ову Стратегију.

Предлог за решење: Мења се документ и убацује се наведена реченица.

Коментар 6: Уредба о методологији управљања јавним политикама, анализа ефеката јавних политика и прописа и садржају појединих докумената јавних политика – на основу које је указано да је израђена стратегија представља уопштени документ те ни на који начин није специјализован за област коју стратегија треба да дефинише (страна 37).

Одговор: Стратегија је урађена у складу са Законом о планском систему и по наведеној Уредби о методологији, којом је дефинисан неопходан садржај документа. Ова Стратегија има своје специфичности због теме којом се бави, али није уопштен документ, јер у свом саставу има и Акциони план на основу ког ће се спроводити дефинисане мере и активности како би се остварили циљеви Стратегије.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ.

Коментар 7: Стање шумског фонда – да ли су коришћени подаци из националне инвентуре шума која је спроведена 2008. године?

Одговор: Нису коришћени подаци из Националне инвентуре шума. Ова врста података је сувише непрецизна за тражени ниво обраде у овој Стратегији и више служи за статистичке показатеље на нивоу комплетне територије Србије. Подаци су узети од релевантних институција и организација које су наведене на почетку документа.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ.

Коментар 8: Анализа оцене рентабилности усмерена је на три области пословања (на основу доступности релевантних података за ову врсту рентабилности) и то: Шумарство (експлатација дрвне масе); Лов; Риболов (страна 39) - није указано опет који су извори података за наведену анализу што је од важности.

Одговор: Извори података за наведену анализу су:

ОЦЕНА ЕФЕКТА ЕКОСИСТЕМСКИХ УСЛУГА ШУМСКОГ ПОДРУЧЈА „БЕОГРАД“
1. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Г.Ј. „АВАЛА“

2. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Г.Ј. „ГРОЧАНСКА АДА“
3. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Г.Ј. „ГУБЕРЕВАЧКЕ ШУМЕ“
4. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Г.Ј. „ДРАЖ - ВИШЊИК - БОЈЧИН - ЦЕРОВА ГРЕДА – ГИБАВАЦ“
5. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Г.Ј. „ДУНАВ“
6. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Г.Ј. „КОСМАЈ“
7. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Г.Ј. „КОШУТЊАК“
8. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Г.Ј. „КОШУТЊАЧКЕ ШУМЕ“
9. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Г.Ј. „ЛИПОВИЦА“
10. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Г.Ј. „МАКИШ – ДЕО АДЕ ЦИГАНЛИЈЕ – ШУМЕ УЗ АУТОПУТ“
11. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Г.Ј. „ПРОГАРСКА АДА - ЦРНИ ЛУГ- ЗИДИНЕ - ДРЕНСКА“
12. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Г.Ј. „РИТ“
13. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Г.Ј. „СТЕПИН ЛУГ“
14. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Г.Ј. „ТАМИШ“
15. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Г.Ј. „ТРЕШЊА“

ОЦЕНА ЕФЕКТА ЕКОСИСТЕМСКИХ УСЛУГА ЛОВНОГ ПОДРУЧЈА „БЕОГРАД“

1. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Л.О.Л. „РИТ“
2. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Л.О.Л. „ТРЕШЊА“
3. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Л.О.Л. „ЦРНИ ЛУГ“

ОЦЕНА ЕФЕКТА ЕКОСИСТЕМСКИХ УСЛУГА РИБАРСКОГ ПОДРУЧЈА „БЕОГРАД“

1. Билансирање потребних и расположивих средстава - просечно годишње - Р.П. „БЕОГРАД“

Предлог за решење: Извори података ће бити унети у документ.

Коментар 9: Стање шума на подручју Београда (страна 52) – поново није указано на извор података који је коришћен у овом делу стратегије.

Одговор: Сви подаци приказани у подпоглављу Стање шума на подручју Београда су оригинални и по први пут добијени на основу података свих корисника шума и власника шума. Испод сваке табеле наведен је извор - Оригинал.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ.

Коментар 10: Шумовитост Београда – Од укупне површине подручја Београда под приватним и државним шумама је 16.1%. – Није познат извор података.

Одговор: Ово је оригиналан податак добијен на основу анализе површина под шумом. Када укупну површину под шумом од 51.946,63 хектара поделимо са укупном површином Града Београда од 322.268,00 хектара добијемо шумовитост од 16.1%.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ.

Коментар 11: Списак представника заинтересованих страна – имајући у виду релевантност података коришћених у изради стратегије – зашто нису дефинисане заинтересоване стране са писаним дописом да стоје иза података који су коришћене у изради стратегије? Или је релевантност података заснована на достављању података од стране њихових представника – запослених? Да ли постоји писани траг о томе (страна 81).

Одговор: На почетку процеса израде Стратегије, упућени су званични дописи релевантним институцијама и организацијама да именују своје представнике за учешће у изради Стратегије. Имајући у виду да су представници делегирани од стране институције сматрамо да су заступали став институције. У документацији поседујемо писани траг о именовану представника и на захтев је могуће извршити увид у документацију.

Што се тиче релевантности података, подаци су коришћени из званичних Основа за газдовање шумама и важећим плановима и програмима ЈП „Србијашуме“, ШГ“Београд“, и основа осталих корисника шума разврстаних по Типовима предела. У одговору на коментар 2, налази се комплетан списак извора података.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ.

Коментар 12: Риба је храна будућности (страна 128) – на основу чега се тврди наведено и на основу чега је релевантно и од важности за израду наведене стратегије?

Одговор: Риба као храна будућности се налази у документима УН и ФАО организације (<https://www.nature.com/articles/s41586-020-2616-y>; <https://ocean.economist.com/innovation/articles/fish-feed-of-the-future>).

Мрешћење риба је у приобалним деловима (у форландима) који су под велим климатским притиском услед повећања температуре воде, снижавања нивоа воде и недостатка (сушења) траве као воденог растиња. Шумске површине у приобалним деловима могу да утичу на промену микроклиматских карактеристика, сенком спречавајући прекомерно загревање и тиме омогућавају услове за несметано преживљавање млађи. Ово је уједно и пример интеракције екосистемских услуга.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ.

Коментар 13: Укупна вредност ове врсте сортимената на подручју Београда износи 17.239.613,00 динара (Табела 51.) – страна 140 – поновно питање тачности података који су коришћени и за израду наведене табеле? Грешка у нумерисању, табела која се односи на Табелу 52. Вредност огревног дрвета и типовима предела на подручју Београда, у РСД је табела 52, а не табела 52 и у тој табели нема групног износа који се помиње у тексту, што је опет пропуст.

Одговор: Захваљујемо се на уоченим грешкама. Укупна вредност сортимената на подручју Београда је 17.239.613.000,00 динара (у заглављу стоји да је у хиљадама), али је код преноса вредности убачена цифра из табеле.

Такође до померања бројева табела дошло је аутоматски у WORD-у јер је током рада једна табела убачена,. То је изазвало аутоматску промену броја табеле, али није исправљено у тексту. Још једном се захваљујем на указан пропуст.

Предлог за решење: Коригован текст у документу.

Коментар 14: У стратегији је анализиран утицај шуме на смањење саобраћајне буке од возила у урбаним зонама. Страна 148 – није указано на који начин је рађена ова анализа.

Одговор: Коришћени су подаци преузети из следећих литература:

Веселиновић, М., Манчић, А., Јаначковић, Д.: Значај зелених засада формираних од дрвећа и жбуња за смањење буке. Саветовање “Еколошки проблеми Београда”, (1990), Београд, пп. 149-158

Стојановић, Скочајић, Д., Галецић, Н., Тесић, М., Лисица, А. (2018):“The biophysical structure of roadside green spaces: the impact od ecological conditions in the urban environment, Frasenius Enviromental Bulletin“, Поглавље 27 – N0.12B/2018, стране 9782-9791

Вукадиновић, А., Аврамовић, Д., Илић Крстић, И., Радосављевић, Ј., Богдановић, Т. (2018): Јавне зелене површине у урбаним срединама и њихов утицај на квалитет животне средине, Управљање Комуналним системом и заштита животне средине, XVII Национална конференција с међународним учешћем „Човек и радна средина“, Зборник радова.

https://www.researchgate.net/profile/Danijela_Avramovic3/publication/323317682_JAVNE_ZELENE_POVRSINE_U_URBANIM_SREDINAMA_I_NJIHOV_UTICAJ_NA_KVALITET_ZIVOTNE_SREDINE_PUBLIC_GREEN_AREAS_IN_URBAN_AREAS_AND_THEIR_IMPACT_ON_ENVIRONMENTAL_QUALITY/links/5a8d8744a6fdcc808c0e1574/JAVNE-ZELENE-POVRSINE-U-URBANIM-SREDINAMA-I-NJIHOV-UTICAJ-NA-KVALITET-ZIVOTNE-SREDINE-PUBLIC-GREEN-AREAS-IN-URBAN-AREAS-AND-THEIR-IMPACT-ON-ENVIRONMENTAL-QUALITY.pdf

Подручје Београда је подељено у 6 акустичких зона, при чему је предвиђено формирање „Тихих зона“, као што је Авала, Бојчинска шума, Звездарска шума где би ниво буке био до 40 децибела. Вредност шума обрачуната је на основу ценовника ЈП „Србијашума“ за 2020. годину. Према тренутно доступним подацима, тржишна цена звучне баријере по метру квадратном 72 ЕУР-а са ПДВ-ом. У мерама је предвиђено подизање заштитних појасева у циљу заштите од буке (4.1).

Предлог за решење: Измењен документ на страни 139 и у Акционом плану Тачка 4.1 страна 215.

Коментар 15: Јавно финансирање – страна 236 – на основу чега се тврди наведено: Расположена буџетска средства за финансирање спровођење мера предвиђених Стратегијом ће бити обезбеђена из следећих извора. Реч је о фондовима који су део Закона о буџету РС, да ли је на било који начин дата писана гаранција да ће наведени фондови имати расписане конкурсе за радове које стратегија дефинише обзиром да наведени фондови финансирају јасно дефинисане врсте радове који бивају уређени уредбама о расподели средстава.

Одговор: Стратегија је документ јавних политика и као таква се усваја на Седници Скупштине града и представља један од основа за планирање буџета града. У Акционом плану су дефинисане конкретне мере, активности, носиоци активности, процењена вредност, период реализације и индикатори.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ.

Коментар 16: Сматрамо да је Нацрт стратегије утицаја промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумским ресурсима, који је дат на јавни радни увид, написан без познате методологије, цифре су дате паушално, без навођења извора, те генерално није утемељен у струци и чињеницама и сматрамо да треба да се доради и наше примедбе да се уваже.

Одговор: Ваше конкретне примедбе и сугестије за које смо сматрали да су релевантне су уважене, извршене су допуне и корекције документа и дали смо конкретне одговоре са образложењем.

Предлог за решење: Примедбе су уважене и документ је коригован у складу са примедбама.

Прилог 3

ГРАД БЕОГРАД
ГРАДСКА УПРАВА ГРАДА БЕОГРАДА
СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА ЗАШТИТУ
ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
30.11.2022. год.

Извештај о учешћу заинтересованих органа и организација и јавности у јавни и поновљени јавни увид у Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину Стратегије утицаја климатских промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумским ресурсима Београда

У складу са Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС“ бр 135/04 и 88/10), Секретаријат за заштиту животне средине донео је Решење о приступању стратешкој процени утицаја на животну средину Стратегије утицаја климатских промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумским ресурсима Београда (у даљем тексту: Стратегије), под V-1 број 401.1-109/2020, од 18.марта 2021. године, које је објављено у Службеном листу града Београда бр 15/21 од 18.марта 2021.године.

Дописом бр V-1 број 401.1-109/2020 од 02.12.2021.године, Секретаријату за заштиту животне средине, достављен је Нацрт извештаја о стратешкој процени утицаја предметне стратегије на животну средину коју је радио Факултет за примењену екологију Футура- Универзитет Метрополитан Београд.

У складу са чл. 18. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС“ бр 135/04 и 88/10), Секретаријат за заштиту животне средине, је уз дописе под бројем V-1 број 401.1-109/2020 од 03.12.2021.године упутио наведени Нацрт извештаја заинтересованим институцијама, предузећима и надлежним органима на мишљење: Секретаријату за заштиту животне средине- Сектор за управљање заштитом животне средине, Агенцији за заштиту животне средине, Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде, ЈП СрбијаШуме, Шумарском факултету-Универзитет у Београду, ЈКП Зеленило Београд, Заводу за заштиту природе Србије и Министарству за заштиту животне средине.

У вези са Нацртом извештаја о стратешкој процени утицаја предметног плана на животну средину, мишљења су доставили ЈП СрбијаШуме, Шумарски факултет-Универзитет у Београду, ЈКП Зеленило Београд, Министарство за заштиту животне средине и Агенција за заштиту животне средине, Завод за заштиту природе Србије.

Факултет за примењену екологију Футура- Универзитет Метрополитан Београд, је све релевантне примедбе уважио и унео у Извештај. У прилогу овог документа су мишљења и одговори (прилог 1).

Дана 17.01.2022.године, на сајту града Београда www.beograd.rs, у рубрици Градски огласи, оглашен је Јавни увид у Нацрт стратегије са Извештајем о стратешкој процени утицаја на животну средину Стратегије. Јавни увид је одржан у периоду од 18.01. до 07.02.2022.године. Заинтересована јавност је извршила увид у садржај наведених докумената. Мишљења, примедбе и предлоге о Нацрту стратегије са Извештајима о стратешкој процени утицаја на животну средину заинтересована јавност је доставила Секретаријату за заштиту животне

средине у року одређеном за Јавни увид, на email beoeko@beograd.gov.rs и на strategijaekosistemskeusluge@gmail.com.

У току јавног увида у предметни Нацрт стратегије су достављене примедбе на Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину од Секретаријата за заштиту животне средине - Сектор за управљање заштитом животне средине, њихов број V-04 бр 501-17/22., које су достављене обрађивачу Извештаја, који их је уважио и унео у Извештај. У прилогу овог документа су примедбе и одговори (прилог 2).

Такође, достављене су примедбе и на Нацрт стратегије. Имајући у виду да је достављен велики број примедби који захтевају обимне корекције документа, Секретаријат за заштиту животне средине је проценио да је неопходно да се Нацрт стратегије врати обрађивачу на дораду и да се исти након дораде поново стави на јавни увид заједно са Извештајем о стратешкој процени утицаја на животну средину. Такође, одлучено је и да се током поновљеног јавног увида организује и јавна презентација како би заинтересована јавност имала могућност да се боље упозна за нацртом стратегије и извештајем, као и да постави директна питања.

Дана 11.10.2022.године, на сајту града Београда www.beograd.rs, у рубрици Градски огласи, оглашен је Поновљени Јавни увид у Нацрт Стратегије са Извештајем о стратешкој процени утицаја на животну средину Стратегије. Јавни увид је одржан у периоду од 11.10. до 26.10.2022.године.

Такође, у оквиру јавног увида, дана 19.10.2022.године је одржана јавна презентација Нацрта стратегије и Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину, у Великој сали на 20.спрату, у згради градске управе-Инекс, улица Краљице Марије, у периоду од 12 до 15:30 часова. У току јавне презентације као и након исте развила се дискусија и обрађивач је дао одговоре и појашњења на сва постављена питања. Није било конкретних предлога и коментара на основу који би требало кориговати предметни Нацрт стратегије и Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину.

У току поновљеног јавног увида и јавне презентације у предметни Нацрт Стратегије и Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину није било примедби на Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину, односно пристигле примедбе су се односиле искључиво на Нацрт Стратегије.

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину, може се упутити у даљу процедуру заједно са Стратегијом (Скупштини града Београда на доношење).

Заменик начелника Градске управе
Града Београда
Секретар Секретаријата

Ивана Вилотијевић

Прилог 1- Мишљења на Нацрт Извештаја о стратешкој процени утицаја предметне стратегије на животну средину од заинтересованих институција, предузећа и надлежних органа

Давалац мишљења: Министарство за заштиту животне средине

Коментар 1- Мишљење министарства је да Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину Стратегије је урађен у складу са одредбама чланова 12-17. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину.

Одговор: /

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ.

Коментар 2 – У складу са одредбама члана 20 Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, пре упућивања захтева за добијање сагласности на Извештај о стратешкој процени, потребно је израдити извештај о учешћу заинтересованих органа и организација и јавности.

Одговор: Урађен извештај на основу коментара и примедби са јавног увида и поновљеног јавног увида.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ.

Давалац мишљења: ЈКП „Зеленило-Београд“

Коментар 1: На страни 45 променити годину заштите Бајфордове шуме, уместо 2015. године, унети 1993. годину, бр. решења 633-225/93 – XIII – 01. Након ревизије решења донето је ново под бројем 501-707/15 – С.

Одговор: Хвала на указаној грешки. Измене ће бити унете у документ.

Предлог за решење: Измене су унете у документ.

Давалац мишљења: Завод за заштиту животне средине

Коментар 1: Стратешку процену је потребно израдити у складу са условима заштите природе, које ће Завод издати приликом предатог захтева за израду предметне Стратегије, а у складу са чланом 9. Закона о заштити природе.

Одговор: Слажемо се са коментаром и Обавештење Завода за заштиту природе Србије број 021-3989/2 од 06.01.2022. године је Секретаријат за заштиту животне средине проследио обрађивачу, са налогом да по истом поступи. Обрађивач је поднео захтев Заводу за заштиту природе Србије, који је заведен под бројем 03 бр 021-279/2 дана 28.01.2022. године. Завод је издао Решење Обрађивачу број 03 бр 021-279/2 од 04.02.2022. године, по ком је обрађивач поступио.

Предлог за решење: Обрађивач је од Завода за заштиту природе Србије добио Решење број 03 бр 021-279/2 од 04.02.2022. године по ком је поступио.

Давалац мишљења: ЈП за газдовање шумама „Србијашуме“ Београд

Коментар 1 : Примедбе које се односе на техничке грешке: словне грешке, неправилно спојене речи, обележавање мерних јединица правилно – латиницом, усаглашавање фонта

Одговор: Захваљујемо се на уоченим техничким грешкама и Вашој сугестији да их исправимо. Спојене речи су последица некомпатибилности верзија „MS office“ који је коришћен на различитим рачунарима.

Предлог за решење: Све корекције су унете у текст, документ је снимљену Word-у 97-2003.

Коментар 2: Потребно је ажурирати и ускладити наведене законе и позаконска акта у Извештају

Одговор: Закони и подзаконска акта у Извештају су ажурирани и усклађени са пописом који је дат у Стратегији.

Предлог за решење: Унета је исправка у документ.

Коментар 3: На страни бр. 9 у делу Сценарио климатских промена, наведено је да климатске промене доводе до настанка нових врста, што је само један од услова. Да би настала нова врста потребан је дуг временски период.

Одговор: Биће измењено и допуњено поглавље „Сценарио климатских промена“ у коме се не користи термин „настанак нових врста“ под утицајем климатских промена, иако су климатске промене у дугорочном периоду један од фактора који утиче на настанак нових врста.

Предлог за решење: Унета измена у текст.

Коментар 4: На страни бр. 10 у делу Сценарио климатских промена, наведено је: „На основу еколошких карактеристика сваког појединачног станишта и главних врста израђена је прогноза опстанка свих шумских и жбунастих станишта констатованих на подручју Београда.“ Термин *жбунаста станишта* треба заменити са стаништем где расту жбунасте форме.

Одговор: Биће измењено и допуњено поглавље „Сценарио климатских промена“ у коме се не користи термин „жбунаста станишта“

Предлог за решење: Унета измена у текст Извештаја

Коментар 5: На страни број 27 у делу Утицај предвиђених мера, наведено је: „Све мере су креиране да имају позитиван ефекат, уз изразит ограничавајући фактор који се односи на утицај повећања температуре ваздуха и смањење количине падавина у вегетационом периоду на екосистемске услуге. “ Објаснити на које екосистемске услуге се мисли. На који начин повећање температуре, смањење падавина утиче на екосистемске услуге.

Одговор: Климатске промене (повећање температуре, смањење падавина) представљају притисак који утиче на промену структуре и функција екосистема. Долази до смањења примарне продукције у екосистемима, мењају се односи међу врстама и ланци исхране, долази до промена у понашању врста, фенологији, промени ареала врста (на пр. миграција ка већим надморским висинама где је температура нижа, а влажност већа у односу на измењено станиште). Све ове промене утичу на екосистемске услуге, односно функције екосистема које користе човеку. Посебно су у овом смислу угрожене екосистемске услуге из категорије обезбеђивања добара и регулације (нарочито производња кисеоника, кружење угљеника и секвестрација CO₂).

Предлог за решење: У текст су унете категорије екосистемских услуга које су нарочито угрожене повећањем температуре и смањењем падавина.

Коментар 6: Примедбе које се односи на техничку грешку. На страни број 28 у делу 3.1. Преглед постојећег стања и квалитета животне средине на подручју обухваћеном Стратегијом који се односи на услуге обезбеђивање потребно је исправити словне грешке у наслову и целом тексту.

Одговор: Унете су корекције у текст Извештаја

Предлог за решење: Унете су корекције у текст Извештаја

Коментар 7: Примедбе које се односи на техничку грешку. На страни број 30 у делу који се односи на Пчеларство наведено је у тексту је комбинована ћирилица и латиница и постоје словне грешке које треба исправити.

Одговор: Унете су корекције у текст Извештаја

Предлог за решење: Унете су корекције у текст Извештаја

Коментар 8 : На страни број 41 у делу који се односи на Споменик природе ботаничког карактера „Бајфордова шума“, наведено је: „... због велике изданачке културе снаге меких лишћара..“ потребно је заменити термин културе снаге.

Одговор: Унете је корекција у текст Извештаја

Предлог за решење: Унета је корекција у текст Извештаја

Коментар 9: На страни број 78 у делу Коришћење обновљивих извора енергије (ОИЕ) користи се термин *дрвни отпад шума*, који треба заменити са *отпадом дрвне масе у шуми*.

Одговор: Унете су корекције у текст Извештаја

Предлог за решење: Унете су корекције у текст Извештаја

Коментар 10 : На страни број 80 у делу Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године, („Службени гласник РС“, број 47/2019) наведено је: „... Услед климатских промена дошло је до драстичног повећања исушивања дрвећа у шумама и

повећања штете од елементарних непогода..” Да ли се мисли на смањење воде у земљишту или сушење дрвећа?

Одговор: Ово је оригинални текст Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године.

Предлог за решење: Нема потребе вршити исправку у тексту документа

Коментар 11: Извођење радова у шуми и на шумском земљишту прилагодити што мањем утицају на животну средину и амбијентални простор. Уклањање дрвећа извести и свести на најмању могућу меру. За уклањање дрвенасте жбунасте вегетације потребно је прибавити сагласност ЈП „Србијашуме“, ШГ „Београд“, Београд. Ради очувања шума, према Закону о шумама забрањена је: сеча стабала заштићених и строго заштићених врста дрвећа; самовољно заузимање шума, уништавање или оштећивање шумских засада, ознака и граничних знакова, као и изградња објеката који нису у функцији газдовања шумама; одлагање смећа, отровних супстанци, и осталог опасног отпада у шуми, на шумском земљишту на удаљености мањој од 200 m од руба шуме, као и изградња објеката за складиштење, прераду или уништавање смећа; предузимање других радњи Којима се слаби приносна снага шума или угрожава функција шуме, Одводњавање и извођење других радова којима се водни режим у шуми мења тако да се угрожава опстанак или виталност шуме; паљење отворене ватре у шуми и на земљишту у непосредној близини шуме, на удаљености мањој од 200 м од руба шуме;

Одговор: У складу са датим коментаром инкорпориране су следеће мере у Извештај, Поглавље 2. Предлог мера за спречавање и ограничавање негативних и увећање позитивних утицаја на животну средину:

- Извођење радова у шуми и на шумском земљишту треба прилагодити тако да има минималан утицај на животну средину и амбијентални простор. Уклањање дрвећа треба свести на најмању могућу меру.
- За уклањање дрвенасте и жбунасте вегетације потребно је прибавити сагласност ЈП „Србијашуме“, ШГ „Београд“.
- Ради очувања шума, према Закону о шумама забрањена је сеча стабала заштићених и строго заштићених врста дрвећа.

Предлог за решење: Унета је допуна у текст Извештаја

Коментар 12: Могућ утицај планираних радова у шуми и на шумском земљишту у току изградње и касније може утицати на: биодиверзитет (флору и фауну), предео, промену станишта, фазе развића живих бића, измену миграторних активности животиња, могућност повећања њихове смртности (смањује се бројност популације), Уколико је за потребе израде пројекта потребно променити намену површина дефинисану планским документом у шумарству, неопходно је према члану 22. Закона о шумама извршити измене и допуне овог планског документа (Основа газдовања шумама за одговарајућу газдинску јединицу).

Одговор: Све мере предложене у Извештају су конципиране да елиминишу или минимизују утицај планираних радова на биодиверзитет (флору и фауну), предео, промену

станишта, у складу са датим коментаром инкорпорирана је следећа мера у Извештају, Поглавље 2. Предлог мера за спречавање и ограничавање негативних и увећање позитивних утицаја на животну средину:

- Уколико је за потребе израде пројекта потребно променити намену површина дефинисану планским документом у шумарству, неопходно је према члану 22 Закона о шумама извршити измене и допуне овог планског документа (основа газдовања шумама за одговарајућу газдинску јединицу).

Предлог за решење: Унета је допуна у текст Извештаја

Коментар 13: Поред вредности самог дрвета, много је већа вредност других еколошких функција шума (заштитна, хидролошка, рекреативна)

Одговор: Слажемо се са коментаром. Ово је један од разлога израде Стратегије утицаја климатских промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумским ресурсима Београда

Предлог за решење: Нема потребе вршити исправку у тексту документа

Давалац мишљења: Шумарски факултет-Универзитет у Београду

Коментар 1 Садржај извештаја о стратешкој процени на изглед је усклађен са Законом о стратешкој процени утицаја (чл.12 до чл. 16), при чему су видљиве материјалне грешке у приказу појединих наслова што говори о непознавању сврхе самог документа. Анализирани садржај по појединим насловима је различит по обиму.

Одговор: Садржај извештаја о стратешкој процени је усклађен са Законом о стратешкој процени утицаја. Обим и садржај поглавља одговара природи стратешког документа.

Предлог за решење: Документ је измењен у складу са коментаром.

Коментар 2: Нацрт Стратешке процене игнорише неусклађеност предметног документа са Просторним планом Републике Србије 2010-2020. Може се приметити да није узета у обзир Стратегија урбаног развоја Републике Србије до 2030. године (Службени гласник РС", број 47 од 28. ју а 2019)

Одговор: Просторни план РС 2010-2020. године више није важио у 2021. години. Осим тога у 2021. години дат је на јавни увид као основни концептуални приступ просторном развоју, Просторни план Републике Србије од 2021. до 2035. године. Техничком грешком тај докуменат није унесен у списак коришћене документације и захваљујемо вам на овој примедби. Али свакако да је при изради овог документа уважено да улога Просторног плана у управљању просторним развојем Републике Србије има директан позитиван ефекат на очување шума и њихових станишта на заштиту биодиверзитета и предела, затим позитивне ефекте унапређивања квалитета шума и повећања површине под шумом на увећање њеног производног ефекта и удела шуме у ОИЕ, у процесу ублажавања негативних ефеката климатских екстрема, смањење ерозије, клизишта, неравномерности протицања и обезбеђење сталности и квалитета изворишта вода. Такође у Стратегије утицаја климатских промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумским ресурсима Београда

је акцептиран став из предлога новог Просторног плана да шуме и шумски екосистеми, у целини, садрже и дају бројна добра, чији значај (финансијски) често превазилази назив „остали” или „споредни”. У ове шумске производе убрајамо: (1) остале производе састојина – семе, плодови, пупољци, четине, шишарице, кора, лика, смола, лисник, шушањ и друго; (2) производе шумског земљишта – плодови, лековито биље, печурке; (3) производе непосредног коришћења земљишта – земља, хумус, угаљ, камен, шљунак, песак, сено и друго; (4) ловство и ловни и планински туризам и пољопривредна производња. Подразумева да Стратегије утицаја климатских промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумским ресурсима Београда препознаје обавезе Србије из Поглавља 27 (животна средина и климатске промене). На страни 2, под редним бројем 8. била је наведена Стратегија урбаног развоја (у примедбама је стајало да је нисмо узели у обзир - толико о њиховом пажљивом читању). Ваша примедба је оправдана и биће наведено да су кориштене препоруке, али из предлога Просторног план Републике Србије од 2021. до 2035. године.

Предлог за решење: Допуњен текст са анализом Просторног план Републике Србије од 2021. до 2035. године.

Коментар 3: Стратешка процена се не бави реалним критичким освртом на садржај Стратегије. На страни 28, под насловом.....„Дивље биљке, гљиве и њихови производи“, у цитату се каже „на основу просечне цене биљака од 60 РСД/кг вредност лековитог биља по хектару износи 1.063.080 РСД, односно на целој територији Београда 5.522.275.368 РСД“. Да је ова процена прихватљива требало би одмах стопирати све активности ЈП које се баве шумским екосистемима у пројектом обухваћеним типовима предела и сакупљати само биљке и печурке.

Одговор: За процену потенцијалних могућности сакупљања гљива по општинама коришћена документација ЈП „Србијашума“. За процену количине лековитог биља коришћена је Монографија „Раткнић, М., Мандић, Р., Раткнић, Т. (2021): Еколошко-економски потенцијали јестивих гљива и лековитог биља Србије, Факултет за примењену екологију, „Футура“, Институт за шумарство – Београд, пп1-948. „

Предлог за решење: Додата формулација лековите биљке „у свежем стању“. Коригован списак лековитог биља и вредност.

Коментар 4: Нацрт Стратешке процене, поводећи се за Стратегијом, игнорише компаративне предности дрвета као енергента, које је по много чему испред осталих необновљивих извора енергије када су у питању позитивни ефекти на интензитет климатских промена

Одговор: Дрво као енергент има компаративне предности у односу на необновљиве изворе енергије, међутим имајући у виду да има утицај на климатске промене није узет у разматрање.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ.

Коментар 5: У поглављу 3“Процена могућих утицаја Стратегије на животну средину“, сугерише се следеће: Критеријуми за одређивање могућих карактеристика значајних утицаја одређени су у складу са Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину (Сл.гласник РС, бр 135/04, 88/10). Одабрани критеријуми мере и активности су садржајно понуђени у табелама, практично примењеним на садржај који се односи на посебне циљеве Стратегије, а наводимо само неке утиска: Посебан циљ2 Адаптације и прилагођавање

последица климатских промена на екосистемске услуге-Мере и активности тестиране у односу на посебан циљ 2 утичу на свих 17 циљева стратешке процене(стр.90)што је неприхватљиво. С друге стране овај циљ је крајње нејасан.

Одговор: Циљеви стратешке процене су ревидирани и смањен је њихов број. Мере/активности наведене за циљ 2 Стратегије не утичу на све циљеве стратешке процене

Предлог за решење: Измене су унете у документ.

Коментар 6: Стратешка процена је недовољно свеобухватна, а узрок се може пронаћи у недовољно јасној и прецизној методологији израде основног документа „Стратегија утицаја климатских промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумским ресурсима Београда“

Одговор: „Стратегија утицаја климатских промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумским ресурсима Београда“ израђена је на основу Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединих докумената јавних политика ("Службени гласник РС", број 8 од 8. фебруара 2019). У изради Стратегије коришћене су одговарајуће методе испитивања за сваки анализирани сегмент екосистемских услуга, односно критеријуми и стандарди из важећих прописа. Коришћене су, такође, препоруке и упутства међународних и националних институција. С обзиром на мултидисциплинарност „Стратегија утицаја климатских промена на интеракцију екосистемских услуга у коришћењу и управљању шумских ресурса Београда“ примењују се методе специфичне за поједине научне и стручне дисциплине.

Предлог за решење: Нема потребе мењати документ

Прилог 2- Примедбе на Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину Секретаријата за заштиту животне средине

Давалац примедби: Градска управа Града Београда, Секретаријат за заштиту животне средине

Коментар 1: Извештај о стратешкој процени допунити подацима и документацијом из члана 10. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину.

Одговор: У Извештај о стратешкој процени су унети подаци о носиоцу израде Извештаја. Према Решењу из Трговинског суда Факултет за примењену екологију Футура је релевантна институција за израду Извештај о стратешкој процени у складу са чланом 10. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину.

Предлог за решење: Унете допуне у текст Извештаја

Коментар 2: Извештај потребно допунити следећим поглављима:

- Разматрање питања и проблема заштите животне средине у стратегији и приказ разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка процене
- Приказ припремљених варијантних решења која се односе на заштиту животне средине у стратегији, укључујући варијантно решење нереализовања стратегије и најповољније варијантно решење са становишта заштите животне средине.
- Смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процене утицаја пројеката на животну средину.
- Закључке до којих се дошло током израде извештаја о стратешкој процени представљене на начин који је разумљив јавности.

Одговор: Извештај допуњен поглављима која су дата у коментару.

Предлог за решење: Унета измена у текст Извештаја

Коментар 3: Одељак „Тренутно стање шумских ресурса и екосистемских услуга“, које се налази у оквиру поглавља 1 Полазне основе стратешке процене, потпоглавље 2. Кратак преглед садржаја и циљева Стратегије, преместити у потпоглавље 3. Преглед постојећег стања и квалитета животне средине на подручју обухваћеном Стратегијом.

Одговор: Унета измена

Предлог за решење: Унета измена

Коментар 4: У оквиру наведеног поглавља 3. преглед постојећег стања и квалитета животне средине на подручју обухваћеном Стратегијом навести:

- тачне податке о географском положају Београда,
- климатске карактеристике подручја обухваћеног Стратегијом,
- податке о квалитету ваздуха, воде и земљишта на разматраном простору.

Одговор: Прикупљени су недостајући подаци и унети у Извештај

Предлог за решење: Допуне су унете у Извештај

Коментар 5: У поглављу II *Општи и посебни циљеви Стратешке процене* извршити избор одговарајућих индикатора у контексту постављених циљева. С тим у вези, потребно је извршити корекцију наведених индикатора, а у складу са листом индикатора прописаном Правилником о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/11).

Одговор: Постојећи индикатори су кориговани и усклађени са листом индикатора прописаном Правилником о Националној листи индикатора заштите животне средине

Предлог за решење: Корекције су унете у Извештај

Коментар 6: Поглавље IV *Програм праћења стања животне средине у току спровођења Стратегије* усагласити са одредбом члана 17. Закона о стратершкој процени утицаја на животну средину.

Одговор: *Програм праћења стања животне средине у току спровођења Стратегије* је усаглашен са одредбом члана 17. Закона о стратершкој процени утицаја на животну средину.

Предлог за решење: Допуне су унете у Извештај

Коментар 7: Кориговати назив поглавља V тако да гласи Приказ коришћене методологије и тешкоће у изради стратешке процене.

Одговор: Коригован је назив поглавља

Предлог за решење: Корекција унета у Извештај